

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 19

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

6 лютого 2020 р.

УКРАЇНА

Тернопіль

2020

Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 19):
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції /
Збірник тез доповідей: випуск 19 (м. Тернопіль, 6 лютого 2020 р.). -
Тернопіль, 2020.- 94 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

ISSN 2617-2364

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних та історичних питань, які
оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

*Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції
включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".*

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

COORDINATION OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE KINGDOM OF SWEDEN

Maksurov Alexey Anatolevich

*PhD in Law, Professor, Kiev National University named after
Taras Shevchenko*

The coordination of international cooperation in the Kingdom of Sweden is quite developed and multifaceted.

Effective international cooperation is often impossible without coordination: “The conference was aimed at helping developing countries in their efforts to develop trade strategies for development, integrate them into national poverty reduction strategies and strengthen donor country coordination” [1].

This point is constantly emphasized in Government reports: “Sweden took an active part in the negotiations that led in November 2007 to the conclusions of the Council on the need for more transparent coordination and cooperation in the field of EU security and development policy and on consistent actions regarding what is called “Fragile situations” ”[2].

In this sense, coordination is a requirement of life: “An analysis of the state-oriented policy regarding Sweden’s contribution to the Soviet Socialist Republic has led Sweden to act in a coordinated manner when conducting joint operations under the auspices of the Soviet Socialist Republic” [3].

The importance of coordination in international cooperation is constantly emphasized.

This kind of coordination is especially promising within the UN and other organizations.

Thus, the UN Office for the Coordination of Humanitarian Aid (OCHA), the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), the International Committee of the Red Cross (ICRC) and regional and subregional organizations should be more involved in political life [4].

Another example: “NATO’s standardization organization has also begun cooperation and coordination of civil standardization activities” (Swedish cooperation in the Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC) [5].

Literature:

1. Sustainable Household Action Plan // <http://www.government.se/contentassets/6f2534171baa42edb8ca2c748bcca2f1/global-challenges---our-responsibility-communication-on-swedens-policy-for-global-development-2008>

2. Sustainable Household Action Plan // <http://www.government.se/contentassets/6f2534171baa42edb8ca2c748bcca2f1/global-challenges--our-responsibility-communication-on-swedens-policy-for-global-development-2008>
3. Sustainable Household Action Plan // [http://www.government.se/contentassets/6f2534171baa42edb8ca2c748bcca2f1/global-challenges ---our-responsibility-communication-on-swedens-policy-for-global-development-2008](http://www.government.se/contentassets/6f2534171baa42edb8ca2c748bcca2f1/global-challenges---our-responsibility-communication-on-swedens-policy-for-global-development-2008)
4. Violent Conflict Prevention - Swedish Action Plan, ID number: Ds 1999: 24 // <http://www.government.se/contentassets/2cbe17469e674cbcbdda14a564963d9f/preventing-violent-conflict---a-swedish-action-plan>
5. Partnership for Peace (PfP), ID number: 2003/04: 84 // <http://www.government.se/contentassets/2e85a5b2191c4a4393afbd2e608cc613/swedens-cooperation-in-the-euro-atlantic-partnership-council-eapc-and-partnership-for-peace-pfp>

ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

Антошкіна Валерія Костянтинівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри галузевих юридичних дисциплін Бердянського університету менеджменту і бізнесу

Тлумачення міжнародно-правових норм виступає різновидом тлумачення юридичних норм, а тому використовує усі способи тлумачення, застосовні в теорії права, "за винятком тих, які суперечать самій істоті міжнародного права, заснованого на добровільній угоді суверенних суб'єктів" [1]. Проте тлумачення міжнародних договорів має свою специфіку та відрізняється від тлумачення національних норм. Це зумовлено в першу чергу особливістю міжнародного договору, який є "угодою між суб'єктами міжнародного права, укладення, дія і припинення якого регулюються міжнародним правом" [2].

Найважливіші положення щодо тлумачення міжнародних договорів містяться у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 (ст. 31, 32, 33).

Звичай як джерело права міжнародного договору посідає значне місце в цій галузі поряд із договірними нормами. Звичаєвими нормами регулюються питання щодо структури міжнародного договору, проведення переговорів із вироблення тексту договорів, правила й засоби тлумачення міжнародного договору та ін. [3].

Аналіз договірної практики свідчить, що однакові за формою і змістом акти виступають в різних формах - угоди, конвенції, договори. Проте різне найменування не впливає на їх юридичну природу і силу, що

закріплено у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.

При тлумаченні міжнародних договорів інтерпретатор керується правилами їх тлумачення, встановленими в міжнародних конвенціях, угодах, якщо вони не суперечать законам України [4, С. 39].

В процесі тлумачення міжнародних договорів необхідно виокремлювати принципи, види і способи тлумачення, які найбільш змістовно характеризують особливості даного процесу.

Принципи тлумачення міжнародних договорів містять загальні правила тлумачення, які відображають особливості міжнародного договору як угоди суб'єктів міжнародного права, в першу чергу держав. На наш погляд, їх доцільно поділяти на загальні, що властиві процесу тлумачення різних правових норм та спеціальні, що є особливими саме для міжнародних договорів (рис. 1.).

Загальним для процесу тлумачення міжнародних договорів є його поділ на офіційне (учасники чи міжнародні органи, вказані в тексті договору, органи, що спеціально створені даним договором) і неофіційне (юристи, історики права, журналісти, вчені з міжнародного права).

Специфічними видами є поділ тлумачення міжнародних договорів за його суб'єктами тлумачення на міжнародне (суб'єкти—міжнародні органи, передбачені в самому договорі) і внутрішньодержавне (компетентний орган держави).

Міжнародне тлумачення міжнародних договорів у свою чергу залежно від суб'єкту поділяється на міжнародне адміністративне тлумачення (органи, уповноважені державами здійснювати тлумачення) і міжнародне судове тлумачення (Міжнародний Суд ООН). Дане тлумачення стосується як двосторонніх, так і багатосторонніх міжнародних угод, та обов'язкове для учасників договору. Також виокремлюється автентичне тлумачення, яке здійснюється за угодою учасників договору і також є обов'язковим для них (у формі спеціальної угоди або протоколу, обміну нотами, тлумачення термінів у тексті договору).

Внутрішньодержавне тлумачення міжнародних договорів здійснюється згідно з національним правом у формі декларацій, заяв або інших документів, які додаються до договору. Держава в односторонньому порядку тлумачить зміст договору, що є обов'язковим тільки для держави, яка його тлумачить.

Рис. 1. Загальні і спеціальні принципи тлумачення міжнародних договорів

Джерело: систематизовано автором

Щодо способів та прийомів тлумачення, то використовуються загальноприйняті: граматичний, логічний, систематичний та історичний.

Головну роль при тлумаченні договірних положень відіграє намір сторін (держав) під час створення договору - при певних сумнівах договірні положення слід інтерпретувати на користь необмеженої свободи суверенних держав – сторін договору.

Література:

1. Венская конвенция о праве международных договоров. *Комментарий*. М. Издательство «Юридическая литература». 1997. С. 82.
2. Зверев Є.О. Тлумачення міжнародних договорів національними судами: європейський досвід та українська практика : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад.".К. 2015. 16 с.

3. Общая теория права и государства / Под ред. В.В. Лазарева. М. Юристъ. 1996. С. 215.

4. Трагнюк О.Я. Тлумачення міжнародних договорів: теорія и досвід європейських міжнародних судових органів // Дис. канд. юрид. наук: 12.00.11.–Харків. 2003. 205 с.

ДО РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ «ДЕРЖАВА»

Добровольський Олексій Віталійович

курсант першого курсу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ

На сьогодні, дослідженням сутності держави у науковій літературі присвячено чималу кількість наукових праць дослідників у означеній сфері. Однак, слід зазначити, що розуміння сутності держави у цих наукових доробках розглядалося різнобічно і єдиного підходу до розуміння держави і її визначення у вітчизняній науковій думці не сформувалося. Проте, слід зазначити, що без аналізу цих наукових праць ми не зможемо повному обсязі провести дослідження означеної категорії. Торкаючись нижче поданих наукових праць ми можемо визначити особливості держави та її сутність.

За визначенням В.О. Корнієнко держава - форма організації суспільства, носій публічної влади, сукупність взаємопов'язаних установ і організацій, які здійснюють управління суспільством від імені народу [1, с. 2].

Посилаючись на матеріали Г.О. Самійло, державі належить подане нижче визначення: «держава як організація влади в суспільстві живе та розвивається під час своєї безперервної діяльності. Пасивність суперечить сутності держави. Особливості державної діяльності розкриваються за допомогою такої категорії, як «функції». Розгляд держави у функціональному аспекті найбільш яскраво виявляє мету, що вона ставить перед собою, ту реальну роль, яку відіграє у вирішенні головних завдань суспільного розвитку і, насамперед, у задоволенні різноманітних інтересів населення» [2, с. 2].

У підручнику «Загальна теорія держави та права» професор С.О. Комаров виклав таке визначення цієї категорії: держава – це форма організації суспільства, покликана забезпечувати його цілісність і керованість, держава виконує функції, зумовлені потребами суспільства, а отже, служить його інтересам.

Воно є політичною організацією всього населення країни, його загальним надбанням і справою. Без держави неможливі суспільний

прогрес, існування і розвиток цивілізованого суспільства. Однак в класово-антагоністичному суспільстві держава, виконуючи загальносоціальні функції, все більше підпорядковує свою діяльність інтересам самого економічно могутнього класу, перетворюється на знаряддя його класової диктатури, набуває чітко виражений класовий характер [3, с. 2].

Отже, провівши аналіз наукових праць ряду авторів, присвячених дослідженню такої юридичної категорії, як «держава», ми можемо означити, що, на сьогодні, у науковій літературі відсутнє єдине визначення цьому юридичному типу. Саме це ставить перед нами завдання стосовно надання визначення цій юридичній категорії. Тому ми пропонуємо наступне визначення: «держава - є політичною організацією громадянського суспільства, яка організовує та керує життям населення, забезпечує його охороною прав і свобод людини, функціонує на основі взаємних морально-правових обов'язків та характеризується низкою ознак».

Література:

1. Ващенко К.О., Корнієнко В.О. Політологія для вчителя : навч. посіб. Київ : Вид-во ім. М.П. Драгоманова, 2011. 406 с.
2. Саміло Г.О. Особливості тлумачення права в різних правових системах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. Вип. 39 (1). С. 15-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_39%281%29__5
3. Комаров С.А. Загальна теорія держави та права : підручник. Харків : НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2009. 583 с.

СУЧАСНЕ ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мошняга Любов Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства,
Центральноукраїнського інституту «ПрАТ «ВНЗ» МАУП»*

Протидія корупційній злочинності потребує вивчення умов, в яких формується і реалізовується антикорупційна стратегія в Україні в сучасний період, оцінки політики держави в цьому напрямі, а також виокремлення кримінологічно-значущих проблем застосування конкретних механізмів такої протидії. До того ж деякі вчені не вкладають у поняття «протидія корупції» заходи, які проводять і фізичні особи з

власної ініціативи. Основні антикорупційні доктрини, прийняті в Україні в сучасний період, не дають однозначної відповіді на питання, яким чином мінімізувати корупційну злочинність у державі. Тож ключовим у виробленні стратегічних підходів до протидії корупції є встановлення кола суб'єктів, які повинні відігравати провідну роль у цьому процесі – спеціалізовані органи по боротьбі з корупцією, правоохоронні органи, інші інститути громадянського суспільства або окремі громадяни.

Протидія корупційній злочинності потребує вивчення умов, в яких формується і реалізовується антикорупційна стратегія в Україні в сучасний період, оцінки політики держави в цьому напрямі, а також виокремлення кримінологічно-значущих проблем застосування конкретних механізмів такої протидії.

Дослідження розвитку антикорупційного законодавства в сучасний період важливо для встановлення тенденцій, закономірностей його формування, що, в свою чергу, дозволить Україні зробити висновки щодо ефективності обраної законодавчої політики держави у сфері протидії корупційній злочинності.

Аналіз законодавства України в сфері протидії корупційній злочинності свідчить, що за період існування незалежної України на державному рівні приймалися відповідні закони, видавались укази, розпорядження, розроблялись і затверджувались концепції та програми боротьби з корупційною злочинністю. Однак масштаби корупції в Україні залишалися досить значними. Законодавчий процес у сфері протидії злочинності і корупції часто виглядав занадто повільним, непослідовним і заполітизованим.

Щорічно КМУ затверджував плани заходів щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією, однак ці заходи фактично повторювалися з року в рік та мали формальний характер. Так, Указом Президента України [2] було визначено питання посилення боротьби з корупцією та іншими злочинами у сфері економіки.

Основним антикорупційним нормативно-правовим актом в Україні був Закон України «Про запобігання і протидії корупції», який визначав основні засади запобігання та протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин.

Відповідно до змін, внесених до Кримінального кодексу України пунктом 2 розділу II «Прикінцевих положень» Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», нині діють норми, якими посилено кримінальну відповідальність за вчинення корупційних злочинів. Крім того, КК України доповнено приміткою до ст. 45, у якій визначено поняття «корупційний злочин».

Новелою КК України є те, що стаття 354, серед іншого, передбачає відповідальність за підкуп працівника державного підприємства, установи

чи організації, який не є службовою особою. Крім цього, Закон розширює межі застосування диспозицій корупційних правопорушень. Відповідні положення стосуються випадків, коли корупційна дія відбувається в інтересах третьої сторони.

Окрім зазначених змін до кримінально-процесуального законодавства запропоновано також нову редакцію ст. 359 КК України, чинне формулювання якої, як свідчить її аналіз, звужує можливості приватної ініціативи для реальної протидії корупціонерам. Також запропоновано відповідне коригування ст. 87 КПК України, щоб наділити приватних осіб можливостями, подібними до тих, які мають компетентні органи, що провадять досудове розслідування і збирають доказову базу, відповідно до повноважень, наданих їм КПК України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», зокрема одержують аудіовізуальні докази, з використанням спеціальних технічних засобів [1; 3; 4].

Аналізуючи також чинне кримінальне законодавство, не можливо не зупинитися на такому аспекті, як включення примітки, яка містить перелік корупційних злочинів, до ст. 45 КК України. Подальші дослідження привели нас до висновку, що виокремлення такого виду злочинів, як корупційні, для використання на практиці та в кримінально-правовій науці є не стільки недоцільним, скільки практично неможливим. Звичайно, ці злочини схожі з точки зору їх правових особливостей, сутності, спільності ознак злочинних корупційних діянь і мають такі спільні ознаки, як суб'єкти злочину, сфери вчинення, об'єктивна і суб'єктивна сторона складу злочину. Проте з цього приводу перше, на що потрібно звернути увагу, те, що розділи Особливої частини КК сформовані за ознаками основного безпосереднього об'єкта певних злочинів, а цей елемент корупційних злочинів не завжди збігається. Отже, до окремого розділу Особливої частини КК можна включати лише корупційні злочини, які посягають на однаковий основний безпосередній об'єкт – порядок суспільних відносин у частині забезпечення авторитету державних органів влади. А такі злочини у вітчизняному кримінальному законодавстві вже об'єднані в розділ XVII КК України. Але існує і ряд інших злочинів, які можуть мати корупційну спрямованість, але інший основний безпосередній об'єкт посягання (наприклад, у ст. 139 КК України «Ненадання допомоги хворому медичним працівником», таким об'єктом є порядок суспільних відносин у частині забезпечення охорони життя і здоров'я людини. Проте, у випадку вчинення цього злочину з метою отримання неправомірної вигоди додатковим об'єктом може бути авторитет органів державної влади, а сам злочин матиме корупційний характер). Потрібно також врахувати те, що корупційні злочини можуть вчинюватися, окрім спеціальних суб'єктів, також особами, які наділені

ознаками лише загального суб'єкта злочину. Таким чином, особливістю корупційних злочинів є те, що, незважаючи на низку спільних ознак, вони можуть бути складовими й інших видів злочинів. Так, вони можуть належати до злочинів проти основ національної безпеки України, власності, виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, проти правосуддя, у сфері господарської діяльності, службової діяльності, військових злочинів. З цих причин, частина цих злочинів може бути визнана безумовно корупційними, а частина – лише за наявності певних умов їх вчинення. Так, безумовно, корупційними є злочини, всі ознаки яких вказують на їх корупційний характер і визначені в законі чи випливають з його змісту [6]. Так, відповідно до чинного КК України до таких корупційних злочинів можуть бути віднесені: статті 364, 364-1, 365 та багато інших (статті 365-2, 366, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370, 191, 344, 354, 191, 351, 356, 358, 372, 375, 376, 381-1, 388, 422).

Частина з досліджених зарубіжних кримінальних кодексів містить окремі розділи, до яких включено норми, що визначають покарання за корупційні злочини. Так, Закон про кримінальне право Ізраїлю містить главу «хей» «Злочини в сфері хабарництва», яка включає норми, що передбачають відповідальність за отримання хабара, отримання хабара через посередника, пропозицію хабара, вимагання хабара. Глава 6 «Хабарництво і торгівля впливом» КК Аргентини передбачає такі злочини, як давання хабара, отримання хабара, отримання хабара через посередника, допущення себе підкупити. У главі 5 «Про хабарництво» КК Іспанії передбачено відповідальність за отримання хабара, отримання хабара через посередника, вимагання хабара. До КК Китайської Народної Республіки включено главу 8 «Корупція і хабарництво», яка містить норми, що передбачають відповідальність за такі корупційні злочини, як давання хабара, хабарництво на виборах і окремо за корупцію. Глава 3 «Хабарництво» КК Туреччини передбачає відповідальність за давання хабара, посередництво у хабарництві, пропозицію хабара. У КК Швейцарії міститься розділ 19 «Хабарництво», згідно з нормами якого відповідальність передбачена за давання хабара, допущення себе підкупити та вимагання хабара. Норми глави 25 «Злочини, що полягають у хабарництві» КК Японії встановлюють кримінальну відповідальність за посередництво у хабарництві. Крім того, КК Австралії взагалі містить три розділи, які включають у себе норми, що встановлюють відповідальність за злочини у сфері хабарництва (розділ 70 «Хабарництво іноземних публічних посадових осіб», розділ 141 «Хабарництво», розділ 142 «Злочини, пов'язані з хабарництвом»); також і КК Франції містить декілька розділів, статті яких встановлюють покарання за корупційні діяння («Про пасивну корупцію і торгівлю впливом, вчинених особами, що займають публічну посаду», «Про активну корупцію і торгівлю

впливом, вчинені приватними особами», «Про пасивну корупцію», «Про активну корупцію»), а також розділ, що окремо встановлює покарання для юридичних осіб [6].

Як правило, до цих розділів вказаних зарубіжних кримінальних кодексів включено такі норми, які передбачають відповідальність за отримання хабара, давання хабара, посередництво в хабарництві, в деяких з них – пропозиція хабара тощо. Потрібно також зазначити, що деякі зарубіжні кримінальні кодекси не містять структурних частин, до яких було б включено норми, що передбачають відповідальність за корупційні злочини, але все-таки окремі статті цих кодексів передбачають притягнення до кримінальної відповідальності: КК Австрії – за хабарництво на виборах, КК Бельгії – за давання хабара, пропозицію хабара, отримання хабара через посередника, вимагання хабара; КК Республіки Корея – за отримання хабара, посередництво при отриманні хабара, допущення себе підкупити та пропозицію хабара; КК ФРН – за отримання хабара. Таким чином, вивчення зарубіжного досвіду свідчить, що окремі розділи кримінальних кодексів містять норми, що передбачають кримінальну відповідальність лише за найтипівіші безумовно корупційні злочини.

Література:

1. Андрушко П. П. Реформа українського антикорупційного законодавства у світлі міжнародно-правових зобов'язань України / Андрушко П. П. – К. : Атіка, 2012. – 332 с.
2. Анохіна Л. С. Кримінологічні дослідження детермінанти хабарництва / Л. С. Анохіна // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2007. – Т. 20 (59). – № 1. – С. 73–78.
3. Бочарников И. В. Зарубежный опыт противодействия коррупции [Електронний ресурс] / И. В. Бочарников. – Режим доступу : www.budgetrf.ru/Publications/
4. Бусол О. Ю. Національні антикорупційні стратегії та участь громадськості в протидії корупції в країнах Центральної та Східної Європи / О. Ю. Бусол // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Серія «Юриспруденція». – 2014. – № 6/3. – Т. 1. – С. 60–63.
5. Камлик М. І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – К. : Знання, КОО, 1998. – 179 с.
6. Кваша О. О. Корупція та організована злочинність: обґрунтування взаємозв'язку / О. О. Кваша // Правова держава : Щорічник наукових праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2010. – Вип. 21. – С. 335–342.

СОЦІАЛЬНІ НОРМИ. ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІСТЬ НОРМ ПРАВА З ІНШИМИ СОЦІАЛЬНИМИ НОРМАМИ

Савченко Антоніна Михайлівна

*старший викладач кафедри охорони праці і навколишнього середовища,
Київський національний університет будівництва та архітектури*

Соціальні норми-правила поведінки загального характеру, що складаються у відносинах між людьми в суспільстві в зв'язку з проявом їх волі і забезпечуються різними засобами соціального впливу.

До соціальних норм відносяться норми моралі, звичаї(традиції), норми права, релігійні, корпоративні, етичні, сімейні норми.

Порівнюючи соціальні норми між собою легко прийти до висновку, що норми права носять особливий характер, що впливає з ознак норм права: загальнообов'язковість, формальна визначеність, санкціонованість державою, забезпеченість всіма формами державного впливу.

Однак, слід зазначити, що норми права тісно пов'язані з іншими соціальними нормами і часто відбувається взаємозаміна одних соціальних норм іншими.

Порівняємо норми права і норми моралі. Мораль – загальноприйнята норма поведінки в соціумі, що формується поколіннями. У кожного наступного покоління моральні норми відрізняються від попередніх бо на їх формування впливає науковий, технічний розвиток суспільства. Ось чому між поколіннями «прірва». Однак, навіть в серед представників одного покоління є різниця в моральних устоях. Адже, на формування моралі окремого індивіда впливає його оточення, виховання і т. ін. Отож, ми сміливо можемо сказати, що мораль у кожного своя. Це суттєво відрізняє норми моралі від норм права. Але часто буває так, що норми моралі стають нормами права і навпаки.

До прийняття закону України №2899-IV «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22 вересня 2005р. кожен з громадян, які палять самі вирішували морально чи ні палити на автобусній зупинці, на території дитячої установи, поблизу кінотеатру і т. ін. Але з появою закону, що регулює де заборонено палити і встановлює покарання, норма моралі втратила свою силу перетворившись на норму права.

Іноді, відбувається і перетворення, коли норма права стає іншою соціальною нормою. Наприклад, традиція прикрашати ялинку на Новий рік має глибоке коріння і сформувалася через норму права. Наші предки святкували Новий рік спочатку на початку весни, а згодом восени.

Новорічний стіл прикрашав так званий «дідух» - особливим чином зв'язаний сніп з жита та пшениці, що символізував достаток. Лише в 1700р. Петро I видав указ, за яким святкування Нового року переносилося в ніч з 31 грудня на 1 січня. В указі цар також наказав «украшати дома елью, наряжать их всякой дребеденью...» Пройшли сотні років, указ Петра I уже не діє, але на його основі сформувалася традиція.

Прикладів подібного перевтілення, взаємозаміни соціальних норм безліч, що дає змогу зробити висновок: соціальні норми тісно зв'язані між собою, особливе місце серед них посідають норми права, що часто транспортуються в інші соціальні норми, або беруть з них початок...

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ТА МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ДИТИНСТВА

Лакатош Наталія Йосипівна

кандидат юридичних наук, асистент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства, юридичного факультету, Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Ленгер Яна Іванівна

професор, доктор юридичних наук, завідувач кафедри права, факультету фінансів, обліку, лінгвістики та права, Луцького національного технічного університету

Формування здорового, вихованого та благополучного суспільства вимагає забезпечення захисту дитинства. Дана позиція без вагань зумовлює потребу зміни системи правовідношення щодо цієї категорії суспільства. Так, індивідуалізація, виховання, превенція та ресоціалізація переходять у центральне положення, стаючи системовизначаючими. Разом із цим, у такій «множинності» правовідношення незаперечним стає реалізація такої моделі ювенальної юстиції, яка би забезпечувала багатогранний підхід. Відповідно це значить, що в аспекті планування та конструювання майбутнього неповнолітніх, ключову позицію займає розроблення спеціальної методології в роботі з ними.

На сьогодні «мультидисциплінарність» стала одним із таких підходів. На думку Є.В. Марковічева мультидисциплінарність у правовідношенні до неповнолітніх забезпечує багатогранний та комплексний розгляд об'єкта дослідження [1, с.72]. На подібний аспект вказують І.С. Черницький, І.А. Сліпухіна та Н.І. Поліхун, відповідно до чого мультидисциплінарний підхід дозволяє запобігти «одновимірності» оцінки певної проблеми, забезпечуючи її аналіз із різних сторін [2].

Згідно із «Керівними принципами щодо правосуддя, дружнього до дітей» від 2010 року мультидисциплінарність торкається не лише питань навчання спеціалістів, але і їх співпраці, узгодження методів робіт з неповнолітніми, наприклад, створення сприятливих умов для дитини, застосування особливого підходу до такої категорії осіб [3]. Аналізуючи вітчизняне законодавство слід вказати, що принцип мультидисциплінарності відображений лише у підзаконних нормативно-

правових актах. Зокрема, у Наказі Мінсоцполітики «Про затвердження Державного стандарту соціальної адаптації» від 2015р, «Про затвердження Державного стандарту паліативного догляду» від 2016 р., «Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах» від 2016 р. тощо [4].

Загалом дані акти надають можливість визначити поняття «мультидисциплінарної команди» як такої, до складу якої входять соціальний працівник, медичний працівник, психолог, юрисконсульт для вирішення питань певної соціальної групи. При цьому, ключовою залишається висновок про те, що наведені акти не торкаються питань дитинства.

Разом з цим американські дослідники звертають увагу власне на інтердисциплінарний підхід щодо питань захисту дитинства [5]. Досліджуючи українську наукову думку, варто згадати позицію В.В. Олійника, який зазначає, що мультидисциплінарність передбачатиме співпрацю засновану на одночасному чи по черговому вивченні складної проблеми з перспектив кількох галузей знання без будь-якого взаємного засвоєння, трансформації та узгодження методологічних інструментаріїв цих дисциплін. У свою чергу, ключовою відмінністю інтердисциплінарності слугуватиме перенесення методів роботи із однієї дисципліни у іншу, модифікуючи їх та створюючи нові методи роботи [6, с.561].

Отож, на наше переконання, мультидисциплінарність стосуватиметься роботи цілісної команди, представники якої є спеціалістами із різних галузей. У свою чергу, інтердисциплінарність, будучи ширшим поняттям вміщуватиме у себе як мультидисциплінарну роботу команди, так і професійну діяльність окремих організацій (як державного так і громадського рівня), які здійснюватимуть захист дитинства без залучення сторонніх осіб, шляхом самостійної інтеграції різних методів роботи із неповнолітніми.

Література:

1. Марковичева Е.В. К вопросу о выборе Россией модели ювенального правосудия. Известия ВУЗов. Поволжский регион. Общественные науки. 2007. № 1. С.98-103. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-vybore-rossiey-modeli-yuvenalnogo-pravosudiya>
2. Чернецький І.С., Сліпухіна І.А., Поліхун Н.І. Особливості застосування мультидисциплінарного підходу у STEM навчанні. ЦДПУ ім. В.Винниченка. 2017. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktychna-onlain-internet-konferentsiia-problemy-ta-innovatsii-v-pryrodnycho-matematychnii-tekhnologichnii-i-profesiinii-osviti/sektsiia-2->

- innovatsii-v-osviti-teoretychni-praktychni-ta-metodychni-aspekty/7057-osoblyvosti-zastosuvannya-multydystsyplinarnoho-pidkrodu-u-stem-navchanni
3. Child-friendly justice. Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States. European Union Agency for Fundamental Rights. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. 129 pages.
 4. Термін «Мультидисциплінарна команда». Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/34409>
 5. David E. Klein, Gregory Mitchell. The Psychology of Judicial Decision Making. Oxford Scholarship online. 2010. <https://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780195367584.001.0001/acprof-9780195367584-chapter-15>
 6. Олійник В.В. Інтердисциплінарність у здійсненні неперервного фахового зростання педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти України. Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny. 2013. С.561-567

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ДОРОЖНЬОГО ГОСПОДАРСТВА

Литвинов Артем Вікторович

магістр, Національна академія державного управління при президентіві України

З 01.01.2018 року, в рамках реформування системи державного управління автомобільними дорогами загального користування, набув сили Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування системи управління автомобільними дорогами загального користування» від 17.11.2016 № 1764-VIII, відповідно до якого, 122667 км доріг України перейшли в зону відповідальності органів місцевої влади, а 46985 км залишилися у підпорядкуванні Державного агентства автомобільних доріг України [1].

Так, до сфери управління Донецькій облдержадміністрації передано 6210,2 км автомобільних доріг загального користування місцевого значення, у тому числі обласних доріг – 1123,1 км, районних – 5087,1 км.

Основною проблемою, яка була причиною впровадження реформи системи державного управління автомобільними дорогами загального користування був незадовільний стан доріг. Автомобільні дороги, мости та інженерні споруди на них перебувають у такому стані, за якого не можуть бути повною мірою забезпечені швидке, комфортне, економічне

та безпечне перевезення пасажирів і вантажів, розвиток транзитних перевезень, подальший соціально-економічний розвиток регіонів.

До основних причин незадовільного стану та швидкого руйнування низки автомобільних доріг загального користування місцевого значення області, можна віднести, зростання перевезень по них вантажів понад встановлені вагові нормативи, зокрема великогабаритним транспортом, що перевозить різноманітну продукцію або переміщення техніки. Отже, в умовах перевищення нормативного навантаження збільшується руйнівний вплив на дорожнє покриття та, відповідно, суттєво зменшується нормативний строк служби автомобільних доріг.

Враховуючи викладене, необхідним є невідкладне ухвалення зважених та ефективних управлінських рішень як на місцевому, так і державному рівнях щодо забезпечення поліпшення та розвитку мережі доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у відповідних населених пунктах. Зокрема, такі рішення мають прийматися з урахуванням можливостей комплексного вирішення цього питання, у тому числі шляхом розвантаження автодоріг за рахунок переорієнтування частини вантажопотоків залізничним транспортом, перевезення яким є більш екологічно доцільним і вигідним, порівняно з перевезеннями автотранспортом, що повною мірою відповідає державним інтересам та інтересам суб'єктів господарювання різних форм власності, які провадять свою діяльність на території області [2, с. 64].

Але, нажаль, зазначений захід також неможливо реалізувати у повній мірі у зв'язку з проведенням ООС на території області та частково зруйнованою залізничною мережею області.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо реформування системи управління автомобільними дорогами загального користування від 17.11.2016 № 1764-VIII // Відомості Верховної Ради України – 2017.-№ 1.-ст. 6.
2. Звіт про результати аудиту ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах : [Електронний ресурс] : рішення Рахункової палати від 06.06.2019 №13-2 / Офіц.веб-сайт Рахун. Палати України. – Режим доступу: [https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/13-2_2019/Zvit_13_2_2019.pdf]. - 2019. - ст. 94.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАТЬКІВ ЗА ВИХОВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ, ЯКІ СТАЛИ «БУЛЕРАМИ»

Чайка Інна Миколаївна

студентка Національної академії внутрішніх справ України

Петровський Андрій Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу, Національна академія внутрішніх справ України

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [1,2].

Я вважаю, що діти, які стали агресорами не повністю розуміють, якої шкоди та страждань вони завдають іншим. Ставши «булером», «агресором» такі діти вважають, що знущання над слабшими – смішно. При цьому отримуючи схвалення з боку друзів-спостерігачів, вони відчують себе сильними та «крутими».

Деякі діти «булять», тому що самі постраждали від насильства (вдома, на вулиці серед однолітків або при відвідуванні спортивних секцій, різноманітних творчих позашкільних гуртків, тощо). В таких випадках вони можуть зганяти свій біль шляхом знущання і приниженням слабших.

До того ж, нападаючи на когось, вони захищаються від цькування. Іноді такі діти дуже імпульсивні і не можуть контролювати свій гнів. У таких випадках справа нерідко доходить до фізичного насильства.

18 грудня 2018 року Верховна Рада України увалила закон про антибулінг.

Документ вніс ряд змін у Кодекс України про адміністративні правопорушення та Закон України «Про освіту». За доповненим законом про антибулінг виділяються типові ознаки цькування:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, або спричинення соціальної ізоляції.

За даними дослідження UNICEF Ukraine: 24% українських школярів вважають себе жертвами «булінгу». Проте немає даних, скільки дітей є агресорами, адже вони такими себе не вважають. Деякі думають, що це весела гра, інші самостверджуються, більшість не знає, яких страждань завдають їхні «жарти», «ігри» жертвам. «Булінг» завдає психологічної шкоди не лише жертвам, але й агресорам.

За «булінг» за неналежне виховання неповнолітніх або малолітніх дітей відповідальність несуть батьки, законом передбачені адміністративні стягнення:

Булер	Адміністративне стягнення	
	штраф	громадські роботи
будь-який учасник освітнього процесу	50–100 нмдг	20–40 год.
	повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення	
	100–200 нмдг	40–60 год.
група осіб	100–200 нмдг	40–60 год.
малолітні або неповнолітні особи віком 14–16 років	50–100 нмдг	20–40 год.
	повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення	
	100–200 нмдг	40–60 год.

Отже, до видів «булінгу» належать: фізичне, економічне, психологічне, сексуальне насильство та кібербулінг. Деякі діти «булять», тому що самі постраждали від насильства, а знущання над іншими дозволяє їм ловити захоплені погляди оточення, а саме відчуття переваги над іншими приносить їм задоволення. Саме таким чином «булери» можуть зганяти свій біль через знущання і приниження слабших за себе.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення ст.174.4.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

REALIZACJA PRAWA DO INDYWIDUALNOŚCI UCZNIÓW I STUDENTÓW INSTYTUCJI EDUKACYJNYCH

Profatilo Halina Romanivna

*Doktorant Wydziału Prawa Cywilnego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych
w Charkowie*

W rozumieniu Kodeksu cywilnego Ukrainy każda osoba ma możliwość swobodnego wyboru form i sposobów manifestowania swojej osobowości, które nie są zabronione przez prawo i nie są sprzeczne z moralnymi standardami, które kształtują się w społeczeństwie. Dlatego kwestia korzystania z osobistego niematerialnego prawa do indywidualności przez uczniów i studentów instytucji edukacyjnych oraz zasadności zawężenia tego prawa przez instytucje edukacyjne jest istotną. Ustanowienie wymagań dotyczących odzieży, zakaz noszenia niektórych elementów ubioru, fryzury lub wymagań dotyczących wyglądu jest naruszeniem prawa na indywidualność. Tak więc, w szczególności biorąc pod uwagę postanowienia Zatwierdzonej „Koncepcji realizacji polityki Państwa Ukrainського w zakresie reformy szkolnictwa średniego ogólnokształcącego, „Nowa ukraińska szkoła ”na okres do 2029 r.” zatwierdzonej dekretem Gabinetu Ministrów z dnia 14 grudnia 2016 r. №988-p, w Ukrainie wprowadza się zasadę centralizmu dzieci, deklaruje się reformę podejścia do nauczania oraz promuje się partnerstwo między nauczycielem a uczniem, mające na celu rozwój jego osobowości [1]. Podobne podejścia określono w zaleceniu 2006/962/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) „W sprawie podstawowych kompetencji w uczeniu się przez całe życie” z dnia 18 grudnia 2006 r., Który stanowi, że edukacja i cały proces edukacyjny muszą zapewniać osobisty rozwój człowieka [2]. Można argumentować, że na różnych poziomach edukacji: od przedszkola do szkoły wyższej deklarowana jest potrzeba zapewnienia instytucji edukacyjnej warunków rozwoju tożsamości uczniów i studentów. Pojęcie „indywidualności” obejmuje zestaw mentalnych właściwości cech i doświadczeń każdej osobowości, które odróżniają ją od innych osób. Struktura indywidualności obejmuje szereg cech jednostki, związanych z jej tożsamością narodową, kulturową, religijną, językową i inną, wyrażone w: - wyglądzie (fryzura, odzież); - sposób mówienia (obejmuje barwę, styl wypowiedzi, rodzaj użytych słów); - zachowania (nawyki i inne cechy charakteru); - inne cechy, które wyróżniają wnioskodawcę między innymi. Prawo do indywidualności w swojej treści leży w zdolności wnioskodawcy: a) posiadać określoną osobowość; b) wykorzystywać swoją

особовість; c) до tworzenia i zmiany ich osobowości; d) ubiegać się o ochronę w przypadku jakiegokolwiek naruszenia prawa do indywidualności. Ochrona tego prawa jest wykonywana na podstawie i w sposób przewidziany w rozdziale 3 i art. Art. 275–280, 1166–1168 Kodeksu cywilnego Ukrainy. Stwierdzamy, że po pierwsze, instytucja edukacyjna jest pozbawiona prawa do dyktowania warunków, które utrudniają korzystanie z prawa do jednostki świadczącej usługi edukacyjne. Po drugie, każdy osoba ubiegająca się o edukację ma możliwość sądowego odwołania się od naruszonego prawa. Naszym zdaniem jedynie aktywna praktyka sądowa kwestionująca działania administracji instytucji edukacyjnej, których celem było utrudnienie korzystania z prawa do indywidualności, może zmienić podejście do procesu edukacyjnego. Z tego powodu na poziomie legislacyjnym proponuje się zakazać lokalnym instytucjom edukacyjnym tworzenia takich warunków, które utrudniałyby korzystanie z prawa do indywidualności przez uczniów i studentów.

Lista wykorzystanej literatury:

1. Koncepcja realizacji polityki państwa w zakresie reformy powszechnego szkolnictwa średniego „Nowa szkoła ukraińska” na okres do 2029 r. Została zatwierdzona dekretem Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 14 grudnia 2016 r. Nr 988-p. Tryb dostępu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>
2. Zalecenie 2006/962 / WE Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) „W sprawie podstawowych kompetencji w uczeniu się przez całe życie” z dnia 18 grudnia 2006 r.
3. Kodeks cywilny Ukrainy. Tryb dostępu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15>

ПРОДАЖ КОНФІСКОВАНОГО МАЙНА ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ

Білера Тетяна Юріївна

студентка Полтавського юридичного університету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Одним із завдань виконавчого провадження є стягнення заборгованості боржника та застосування дій примусового характеру щодо майна в рамках виплати коштів, такі як накладення арешту майна та його подальше вилучення. Після конфіскації майна для зарахування коштів, які боржник має сплатити, таке майно повинно бути реалізоване.

Перш за все, Закон України «Про виконавче провадження» визначає, що реалізація арештованого майна (крім майна, вилученого з цивільного обороту, обмежено оборотоздатного майна та майна здійснюється шляхом

електронних торгів. Порядок проведення електронних торгів визначається Міністерством юстиції України, через видання профільних нормативно – правових актів, які регулюють дане питання та визначають головні засади їх реалізації [1].

Одним з таких актів є Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна» від 29. 09. 2016 року № 2831, який виокремлює підготовку до торгів, порядок його проведення, особливості реалізації окремих видів майна, також повторні торги на випадок його непродажу з першого разу і подальші розрахунки за майно. Одним з важливих питань реалізації майна є його доставка до переможця. Порядок проведення електронних торгів визначається Міністерством юстиції України, через видання профільних нормативно – правових актів, які регулюють дане питання та визначають головні засади їх реалізації [2].

Проте виявляються певні недоліки та прогалини, які в контексті даного питання можна розглянути в двох аспектах: правовому та організаційному.

По – перше, в наказі визначається, що переможець торгів зобов'язаний отримати майно у зберігача не пізніше семи робочих днів з дати отримання акту. Але державні органи не визначають випадки, коли особа, яка виграла торги та сплатила кошти проживає в іншому місті та немає змоги отримати майно у визначені строки або ж зважаючи на вагомі обставини.

Але разом з цим у документі вказано , що у разі отримання майна пізніше семи робочих днів з дати отримання акту витрати на зберігання майна в період, що перевищує вказані вище сім робочих днів, покладаються на переможця електронних торгів. Таким чином, незважаючи на непередбачувані випадки, обставини, умови, які не дають змогу особі, яка вже і так сплатила ціну майна, переможець повинен сплачувати зберігання такого майна, протягом терміну, що не перевищує сім днів.

Якщо брати до уваги організаційні недоліки електронних торгів, то здійснюючи вхід «СЕТАМ» («Система електронних торгів арештованим майном») і обираючи категорію «одягу» чи «взуття» стикаємося з відсутністю до них про розміри таких речей та їх величину. А деякі з них не мають фото, просто опис майна. Також в категорії «ювелірні прикраси» немає повного опису речі, просто номер проби та маса. Приходимо до висновку, що купувати такі речі є ризикованою справою, адже по суті переможець наосліп купує їх та повністю не впевнений в доцільності своєї покупки [3].

Отже, для подальшого розвитку продажу конфіскованого майна через інтернет – торги потрібно вдосконалити правову базу, а саме внести

зміни до профільного наказу Міністерства юстиції України щодо отримання переможцем свого лоту та вирішити організаційні моменти щодо оформлення сайту, зокрема внести більш повний опис речей та забезпечити категорії майна наочними фотографіями.

Література:

1. Закон України «Про виконавче провадження» [Електронний ресурс] Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2016, № 30, ст.542. –URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
2. Наказ України «Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна» // Міністерство юстиції України. – 2016. – № 2831/5.
3. «СЕТАМ» [Електронний ресурс] –URL : <http://forum.setam.net.ua>.
4. Хворостина О. Як СЕТАМ продає арештоване майно [Електронний ресурс] / Ольга Хворостина. – 2016. – URL : https://ukr.lb.ua/economics/2016/06/02/336628_yak_setam_prodaie_areshtovane_mayno.html.

Науковий керівник: Шеховцова Ольга Ігорівна, спеціаліст II категорії, Полтавський юридичний університет

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА, ЯК ПРЕДМЕТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Бондарчук Наталія Вікторівна

здобувач вищої освіти Навчально наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

Останні перетворення в політико-економічному житті України, зміна соціальних цінностей та орієнтирів зумовили вихід у системі суспільних пріоритетів на перше місце людини як особистості. Зокрема, згідно зі ст. 3 Конституції України вищими соціальними цінностями визнається людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека. Тобто всі інші блага, у тому числі й матеріальні, знаходяться в ієрархії соціальних пріоритетів нижче і є суспільними благами другого порядку. І саме такий підхід до місця і ролі людини та її внутрішнього (духовного) світу в системі соціальних цінностей відповідає міжнародним стандартам прав людини та зумовлює необхідність їх повного і всебічного регулювання та охорони на галузевому рівні, насамперед нормами цивільного права.

Вирішенню цього питання на рівні цивільного законодавства присвячено книгу другу ЦК України «Особисті немайнові права фізичної особи». Якщо в ЦК УРСР 1964 р. регулювання та охорона цих відносин взагалі не виділялися в окрему структурну одиницю і губились у

Загальній частині серед правових норм, що регулювали правовий статус фізичної особи, то у структурі чинного ЦК України регулювання та охорона цих відносин складають окрему книгу, вміщену після Загальної частини, що підкреслює пріоритет людини та її внутрішніх (духовних) благ над іншими цінностями.

До предмета цивільно-правового регулювання, крім майнових відносин, належать особисті немайнові відносини. Важливо зазначити, що структурно при визначенні предмета цивільно-правового регулювання саме особисті немайнові правовідносини передують хрестоматійним для цивільного права майновим відносинам, що підкреслює важливість даного виду відносин у цивільно-правовій системі. Слід також зауважити, що особисті немайнові правовідносини, змістом яких є відповідні особисті немайнові права, виникають щодо особистих немайнових благ, таких як життя, здоров'я, честь, гідність, ім'я тощо. Однак ці особисті немайнові блага не можуть регулюватися нормами права, оскільки вони є, переважно, природними благами (цінностями) й існують незалежно від того, врегульовані вони правом чи ні. Але внаслідок відповідної регуляції вони стають об'єктами певних особистих немайнових прав, що робить дані блага ще й юридично значимими.

Що стосується правової природи особистих немайнових прав, то і сьогодні їх цивілістична природа в літературі фактично не оспорується. Однак окремими авторами особистим немайновим правам приписується конституційно-правова природа. Беззаперечно, що в Конституції України, зокрема у розділі другому, закріплюються основні особисті права громадян, однак у ній неможливо та й недоцільно передбачити основні способи реалізації та охорони цих прав. Це все закріплюється на рівні галузевого цивільного законодавства, де особисті немайнові права дістають свій подальший розвиток. Адже ніхто не буде оспорювати цивілістичну природу права власності лише через те, що основні засади цього права закріплені у ст. 41 Конституції України.

Змістом особистих немайнових прав визнається можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя (ст. 271 ЦК України). Отже, особисті немайнові права не є цивільними правами лише з негативним змістом, тобто лише з виключною можливістю особи-носія вимагати захисту у випадку порушення, загрози порушення, невизнання чи оспорення цих прав. Дані права містять і активний зміст, тобто можливість вчиняти певні активні дії, спрямовані на їх реалізацію, у передбачених законом межах.

Наявність передбачених законом меж реалізації особистих немайнових прав фізичної особи свідчить про те, що вони не є абсолютними. При цьому, відповідно до ст. 274 ЦК України, обмеження особистих немайнових прав фізичної особи, передбачених Конституцією України, мають встановлюватися Конституцією, обмеження особистих немайнових прав, передбачених ЦК України або законами, мають бути

визначені ними також. Слід вирізняти як загальні межі реалізації особистих немайнових прав (наприклад, заборона порушення прав інших осіб), так і спеціальні межі, характерні лише окремим особистим немайновим правам (наприклад, коли інформація про хворобу фізичної особи може погіршити стан її здоров'я або стан здоров'я її батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників, зашкодити процесу лікування, то право на інформацію про стан здоров'я може бути обмежене).

Ще однією особливістю реалізації особистих немайнових прав є те, що вони мають здійснюватися особою, як правило, самотійно. Проте в інтересах малолітніх, неповнолітніх, а також повнолітніх фізичних осіб, які за віком або станом здоров'я не можуть самотійно здійснювати свої особисті немайнові права, ЦК України допускає здійснення їх права батьками (усиновлювачами), опікунами, піклувальниками (ст. 272 ЦК України).

Юридичні особи, їх працівники, окремі фізичні особи, професійні обов'язки яких стосуються особистих немайнових прав фізичної особи, зобов'язані утримуватися від дій, якими ці права можуть бути порушені (ст. 273 ЦК України).

Література:

1. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. 1996.№30.Ст.141.
2. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 р., Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003 р. – 2003., № 40. – 356 с
3. Конституція України: Офіційний текст: Коментар законодавства про права та свободи людини і громадянина: Навчальний посібник. - К.: Парламентське вид-во, 1999.

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, старший викладач кафедри цивільного права і процесу, Національна академія внутрішніх справ

ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ: ЗАКОН І РЕАЛЬНІСТЬ

Ващенко Надія Сергіївна

здобувач вищої освіти Навчально наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про охорону дитинства», виховання в сім'ї є першоосновою розвитку особистості дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають

право і зобов'язанні виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці.

Статтею 164 СК України передбачено, що мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини.

П. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 3 від 30 березня 2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» передбачено, що особи можуть бути позбавлені батьківських прав лише щодо дитини, яка не досягла 18-ти років, і тільки з підстав, передбачених ст. 164 Сімейного кодексу України. Ухилення батьків від виконання своїх обов'язків має місце, коли вони не піклуються про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання, підготовку до самостійного життя, зокрема: не забезпечують необхідного харчування, медичного догляду, лікування дитини, що негативно впливає на її фізичний розвиток, як складову виховання; не спілкуються з дитиною в обсязі, необхідному для її нормального самоусвідомлення; не надають дитині доступу до культурних та інших духовних цінностей; не сприяють засвоєнню нею загальноновизнаних норм моралі; не виявляють інтересу до її внутрішнього світу; не створюють умов для отримання нею освіти.

Зазначені фактори, як кожен окремо, так і в сукупності, можна розцінювати як ухилення від виховання дитини лише за умови винної поведінки батьків, свідомого нехтування ними своїми обов'язками.

Право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав мають один з батьків, опікун, піклувальник, особа, в сім'ї якої проживає дитина, заклад охорони здоров'я, навчальний або інший дитячий заклад, в якому вона перебуває, орган опіки та піклування, прокурор, а також сама дитина, яка досягла 14-ти років.

Позбавлення батьківських прав - винятковий захід, який може бути застосовано лише судом. Позбавлення батьківських прав є виключною мірою, яка тягне за собою серйозні правові наслідки, як для батька (матері), так і для дитини (стаття 166 СК України), зокрема, батько (мати), позбавлений батьківських прав: 1) втрачає особисті немайнові права щодо дитини та звільняється від обов'язків щодо її виховання; 2) перестає бути законним представником дитини; 3) втрачає права на пільги та державну допомогу, що надаються сім'ям з дітьми; 4) не може бути усиновлювачем, опікуном та піклувальником; 5) не може одержати в майбутньому тих майнових прав, пов'язаних із батьківством, які вона могла б мати у разі своєї непрацездатності (право на утримання від дитини, право на пенсію

та відшкодування шкоди у разі втрати годувальника, право на спадкування); 6) втрачає інші права, засновані на спорідненості з дитиною; 7) не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини.

При задоволенні позову щодо позбавлення батьківських прав суд одночасно приймає рішення про стягнення аліментів на дитину. У разі якщо мати, батько або інші законні представники дитини відмовляються отримувати аліменти від особи, позбавленої батьківських прав, суд приймає рішення про перерахування аліментів на особистий рахунок дитини у відділенні Державного ощадного банку України та зобов'язує матір, батька або інших законних представників дитини відкрити зазначений особистий рахунок у місячний строк з дня набрання законної сили рішенням суду.

Так само мати, батько, позбавлені батьківських прав, мають право на звернення до суду із заявою про надання їм права на побачення з дитиною. Суд може дозволити разові, періодичні побачення з дитиною, якщо це не завдасть шкоди її життю, здоров'ю та моральному вихованню, за умови присутності іншої особи.

Таким чином, позбавлення батьківських прав, що надані батькам до досягнення дитиною повноліття і ґрунтуються на факті спорідненості з нею, є винятковим заходом впливу на осіб, які не виконують батьківських обов'язків і допускається лише тоді, коли змінити поведінку батьків в кращу сторону неможливо, і лише за наявності в діях батьків (одного з них) вини.

Література:

1. Сімейний кодекс України (2002р.) [Електронний ресурс] - режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
2. Закону України «Про охорону дитинства» [Електронний ресурс] - режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 30 березня 2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» [Електронний ресурс] - режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07>

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, старший викладач кафедри цивільного права і процесу, Національна академія внутрішніх справ

ДО ТЕОРІЇ ПРО ПЕРЕРИВАННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ ІЗ ПРЕД'ЯВЛЕННЯМ ПОЗОВУ

Гуйван Петро Дмитрович

*кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, професор
Полтавського інституту бізнесу*

У статті 264 ЦКУ, яка називається «Переривання перебігу позовної давності», вказується, що перебіг позовної давності переривається вчиненням особою дії, що свідчить про визнання нею свого боргу або іншого обов'язку, а також давність переривається у разі пред'явлення особою позову до одного із кількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач. Після переривання перебіг позовної давності починається заново. Час, що минув до переривання перебігу позовної давності, до нового строку не зараховується. У даній статті передбачено підстави для перерви строку позовної давності. На відміну від зупинення переривання позовної давності пов'язане з наявністю не об'єктивних та незалежних від волі носія права обставин, а з волею боржника чи кредитора за наявності передбачених у законі підстав. У таких випадках давностний термін припиняє свою течію, а після відпадання зазначених підстав починає текти знову. Цим переривання строку істотно відрізняється від його зупинення. Закон встановлює специфічні підстави для перерви, до числа яких закон відносить пред'явлення позову, а також визнання боргу.

Наразі предметом дослідження є окремі сутнісні аспекти такого правового явища, як переривання давності при пред'явленні до суду позовного домагання. В практичній площині юрисдикційний орган може встановити факт припинення первинного перебігу строку та початок нового, як і будь-які обставини, пов'язані із застосуванням позовної давності, лише за наявності заяви сторони у спорі. За відсутності подібної заяви ніякі питання щодо застосування правил давнісного матеріально-правового інституту не розглядаються в процесі. Отже, оцінюючи подібну заяву, суд при розгляді справи розглядає обставини, що посвідчують належність пред'явлення позову та аналізує відповідність фактичних даних, зокрема, змісту та направленості позовних вимог, і на цій підставі відповідно до чинного законодавства вирішує питання стосовно можливого переривання позовної давності із пред'явленням позову.

На перший погляд, то неважко зробити, бо в коментованій нормі матеріального закону чітко встановлено, коли з поданням позовного домагання до правозастосовного органу переривається давність: у разі пред'явлення особою позову до одного із кількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач.

Просте логічне осмислення даного правила призводить до висновку, що законодавець вказав виключний перелік необхідних чинників, які тягнуть вказаний наслідок для темпорального опосередкування права на позов. Але, насправді, то чомусь не так. У науковій літературі та національному правозастосуванні продовжує мати місце неадекватне законодавче сприйняття факту пред'явлення позову, як явища, що зумовлює переривання давності за вимогами кредитора до того ж боржника із тим же змістом (предметом та підставою). Така інертність мислення дослідників та суддів пояснюється неабиякою «повагою» до застарілих та таких, що не відповідають реальним змінам у суспільстві та їхній правовій регламентації, постулатам, які мали місце ще близько 100 років тому. Наразі вони вже не можуть пояснити фактичний стан конкретних матеріальних взаємозв'язків між суб'єктами, а розроблений раніше правовий інструментарій втратив ефективність та доцільність застосування. До прикладу, відверто невдалою є концепція М.А. Гурвича, який вважає, що при пред'явленні позову відбувається переривання та одночасний початок нового перебігу позовної давності, і лише після винесення судового рішення цей перебіг припиняється [1, с. 38]. Питання щодо темпоральних наслідків для права на позов у разі його здійснення (пред'явлення судового домагання) досліджувалися науковцями. Але, як попередні, так і сучасні доктринальні дослідження питання замість того, аби ретельно вивчити реальність впливу позовного домагання на строк суб'єктивного матеріального права на позов, яке своєчасно реалізоване і у такий спосіб припинило своє існування в зв'язку з повним вичерпанням, переважно обмежується простою констатацією факту: позовна давність переривається пред'явленням позову, не вдаючись до аналізу наслідків такого переривання для подальшого давнісного перебігу [2, с. 180]. Теза про переривання давнісного перебігу із пред'явленням позову за тими ж вимогами набула поширення не лише в юридичній доктрині, вона має місце і в правозастосовній практиці [3].

Нагадаємо декілька безспірних сентенцій. Переривання відбувається лише тоді, коли позовна давність ще не закінчилася. Це логічно: перервати можна лише триваючий строк. Переривання позовної давності відбувається у разі належного пред'явлення позову. До цього слід додати, що позов як форма реалізації матеріально-правової вимоги про захист порушеного права може бути пред'явлений тільки до суду. Відтак, звернення правоволодільця до інших юрисдикційних органів, наприклад, повноважних здійснювати правовий захист у адміністративному порядку, чи до порушника не впливає на перебіг давнісного строку. При буквальному тлумаченні ст. 264 ЦКУ важко зрозуміти, відразу після моменту переривання починається новий перебіг давності, чи все ж існує певний проміжок часу між ними. В літературі щодо цього виказані різні

точки зору. Тож чи існує перерва між моментом переривання давності та початком нового перебігу? Більшість вчених вважає, що ні. Так, Г.Ф. Шершеневич наголошував, що переривання давності знищує попередню, не затримуючи її подальшого спливу [4, с. 137]. Але є й інші точки зору. Наприклад, І.М. Болотников вважав, що переривання позовної давності складає сукупність обставин: це сам факт припинення перебігу плюс строк перерви до початку нового перебігу. Причому прикметно, що новий строк взагалі не починається, якщо суд виніс рішення за даним спором [5, с. 4]. Фактично подібну тезу поділяють всі дослідники, котрі обстоюють концепцію про переривання давнісного строку в результаті певних особливостей руху цивільного процесу. В наукових працях вже було зроблено детальний аналіз відповідної аргументації і доведено правову безпідставність такого підходу. В тому числі і з огляду на відсутність прийнятної відповіді на питання щодо юридичного значення запропонованої перерви: коли відбувається така перерва і які обставини тягнуть її закінчення та початок нового давнісного строку [6, с. 318-319].

У самій нормі Цивільного кодексу використовується поняття “переривання”. Доцільно розглядати це визначення як певне явище, що відбувається в чітко обумовлений момент часу – пред’явлення позову. Разом з тим, в правовій літературі має місце застосування терміну “перерва” при аналізі вказаних відносин [7, с. 170]. Власне кажучи, перервою є певний строк, який має визначені початковий і кінцевий терміни, що не співпадають в часі. Детальне вивчення даного питання дозволяє зробити висновок, що при пред’явленні позову за обставин, зазначених у ч.2 ст. 264 ЦКУ, відбувається переривання перебігу давності та одночасний початок перебігу на весь строк, встановлений для цього домагання. Отже, мова в законі йде про одноразовий процес переривання-початку перебігу, а термін “перерва” повинен вживатися лише в даному сенсі.

Варто зазначити, що сучасне законодавство набагато дієвіше, ніж попередні, що стосувалися переривання перебігу позовної давності при пред’явленні позову. І сьогодні вже як безспірне виглядає правило, що переривання давнісного перебігу як виключення із загального правила відбувається лише в частині вимог до боржника, які не охоплені змістом домагання, або стосовно боржників, що не є відповідачами за позовом. Втім, в діючому законі також присутні певні протиріччя та неточності, що створює проблему при практичному застосуванні. Зокрема, це дозволяє окремим дослідникам, всупереч логіці, коментувати частину 2 ст. 264 нового Цивільного кодексу таким чином, що з учиненням позову до одного з кількох боржників переривається перебіг давності за вимогами до боржника який є відповідачем, а, якщо пред’явлено позов щодо частини вимоги, право на яку має позивач, перебіг позовної давності щодо

саме цієї частини вимоги переривається і починає спливати заново. Відтак, стосовно вимог до інших боржників або частини боргу, яка не охоплюється пред'явленням позовом, позовна давність не переривається [8, с. 110-111]. Таке тлумачення є очевидно помилковим, але, не в останню чергу, воно спричинене недостатньою чіткістю самого нормативного правила, про що вже вказувалося в літературі. Пред'явлення позову також не перериває давності за можливими зустрічними вимогами, незалежно від того, об'єднані судові розгляди цих вимог та первинних, чи ні. Те ж саме можемо сказати про можливість переривання позовної давності при наявності у кредитора декількох вимог до боржника, що виникли з однієї підстави. Так, невиконання грошового зобов'язання призводить до виникнення у позивача вимог про стягнення коштів, застосування неустойки, інфляційних нарахувань, відшкодування збитків тощо. Це самостійні вимоги. І, хоча вони пов'язані єдністю підстави, подання позову за однією з них за сенсом коментованої статті не перериває перебіг давності за іншими вимогами.

Переривання позовної давності пред'явленням позову стосується лише іншої (непред'явленої) частини вимог, право на які має позивач, та до інших, ніж вказані у позові, боржників. Тільки дане охоронне право продовжує існувати, і лише в цьому випадку існує сенс нового перебігу давності після пред'явлення позову. Відтак, не викликає сумнівів той факт, що: 1. Новий давнісний строк починає свій перебіг відразу після моменту переривання. 2. При пред'явленні в установленому порядку позову переривається лише позовна давність за вимогами даного кредитора до інших солідарних боржників або за іншою частиною тієї ж самої (пред'явленої) вимоги. Матеріальне право на позов в реалізованому обсязі (а отже, і строк існування даного права – позовна давність) припиняється.

Література:

1. Гурвич М.А. Пресекательные сроки в советском гражданском праве. М.: ВЮЗИ, 1961. 80 с.
2. Лебедева К.Ю. Исковая давность в системе гражданско-правовых сроков: дис. ... канд. юрид. наук. Томск, 2003. 243 с.
3. Ухвала ВСУ від 12 вересня 2002 року по справі №6-8992кс01 за позовом Тагун Н.І. до Білозерової С.Д. Архів Мінського районного суду м. Києва, 2002 р.
4. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права. М.: СПАРК, 1995. 556 с.
5. Болотников И.М. Проблемы исковой давности в советском гражданском праве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Л., 1964. 16 с.
6. Гуйван П.Д. Позовна давність. Монографія. Харків: право, 2012. 448 с.

7. Харитонов О.Є., Калітенко О.М. Цивільний кодекс України. Коментар. Х.: Одісей, 2003. 856 с.
8. Горовець С. Переривання позовної давності: сутність і призначення. Юридичний журнал. 2005. №12(42). С. 102-111.

ЩОДО ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ПРАЦІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Козуб Ірина Георгіївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри приватного права
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича*

Ільтьо Віктор Михайлович

*студент 4 курсу юридичного факультету Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича*

У ст.43 Конституції України наголошується, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. А це означає, що людина вільно розпоряджається своїми здібностями до праці. Свою здатність до праці людина може реалізувати, вступаючи у різні правовідносини або ж у відносини, не врегульовані нормами права. Наприклад, свою здатність до праці людина реалізує і використовує щодня перебуваючи дома та виконуючи різного роду побутові обов'язки (обов'язки дружини, чоловіка, мами та ін.). Людина також може реалізувати свою здатність до праці, вступаючи, наприклад, до цивільно-правових, адміністративно-правових, трудових правовідносин. Примусити вибрати один із можливих варіантів реалізації права на працю людину не може ніхто [1].

Право вільно розпоряджатися своєю робочою силою не обмежується свободою обирати механізм відчуження робочої сили і вибором варіанта поведінки - працювати чи ні. Людина вільна не тільки у виборі виду відносин, у межах яких буде відбуватися діяльність (трудові або цивільно-правові відносини), але і вільна у виборі виду діяльності. У трудових відносинах вид діяльності конкретизується у професії, спеціальності, посаді, кваліфікації. Оскільки виконання конкретної роботи за професією передбачає фахову підготовку, то воно зумовлює право особи на освіту, в рамках якого існує свобода вибору виду і форми освіти або професійної підготовки.

В основі права працівника розпоряджатися своїми здібностями до праці лежить не право власності на робочу силу з його трьома елементами - володінням, користуванням і розпорядженням, а природне право людини на вільний розвиток, що стало конституційним у багатьох державах, у

тому числі і в Україні. Людина народжується вільною, вільною вона повинна залишатися протягом всього свого життя.

Поняття свободи праці набагато ширше, ніж просто право вільно розпоряджатися робочою силою, яка оцінюється шляхом отримання заробітної плати або отримання винагороди за виконану роботу чи послугу на підставі цивільно-правової угоди і цим характеризується як економічна категорія. Свобода праці дає можливість кожній людині для розвитку в різних сферах суспільного життя (ст. 23 Конституції України) й не тільки у відносинах по застосуванню найманої праці.

Свободу праці можна розглядати з різних точок зору: філософської, З правової точки зору свободу праці можна визначати як свободу від примусу до праці, можливість суб'єкта без зовнішнього впливу вирішувати питання - займатися або не займатися працею, а якщо займатися, то де і якою. Під зовнішнім впливом тут потрібно розуміти можливість використання або безпосереднє використання заходів примусового характеру щодо цієї особи. Примушення, у свою чергу, означає покарання або можливість його застосування [2].

Також важливим чинником покращення реалізації принципу свободи праці є надання жінкам однакової з чоловіками можливості брати участь в економічному і соціальному житті, усунення дискримінації в усіх аспектах трудової діяльності. А ще важливим є підготовка робочої сили, що здійснюється спеціальною освітою з професіональним навчанням. Саме професійна освіта забезпечує одержання громадянами робочої професії відповідно до їх покликань, інтересів, здібностей, підвищення їх кваліфікації [3].

Принцип свободи праці у трудовому праві конкретизується у принципі свободи трудового договору.

З приводу свободи трудового договору не можемо не зауважити, що, справді, ніхто не може бути змушений до укладення трудового договору. Останній укладається на підставі вільного волевиявлення його сторін, якими є працівник та роботодавець. Разом з тим, у трудовому законодавстві можна віднайти такі положення, які свідчатимуть про те, що укладання трудового договору з деякими категоріями працівників має певний примусовий характер (наприклад, Закон України «Про зайнятість населення», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю України» ті ін.) [1, с. 69]. Виникають запитання: В чому полягає примус при укладенні трудового договору в рахунок броні чи квоти з зазначеними категоріями осіб? В чому тут виявляється обмеження свободи трудового договору? Справа в тому, що роботодавці за незабезпечення нормативів працевлаштування осіб, що потребують соціального захисту і не здатні на рівні конкурувати на ринку праці, несуть відповідальність у встановленому законодавством порядку. А це вказує на те, що

роботодавець, який, до речі, має право на добір кадрів, усвідомлюючи негативні наслідки непрацевлаштування вказаних осіб, яких він може і не бажати бачити своїми працівниками, дещо позбавлений прояву вільного волевиявлення в укладенні трудового договору із вказаними особами. При цьому ми не заперечуємо того, що власник підприємства, установи, організації чи уповноважений ним орган або фізична особа – роботодавець може й бажати укласти трудовий договір із даними особами.

З приводу обмеження свободи трудового договору, зазначимо, що в науці трудового договору, окрім вищезазначеного прояву обмеження свободи трудового договору, називають ще такі:

- стан здоров'я та стать працівника;
- наявність близьких родинних зв'язків;
- обмеження права на реалізацію права на працю шляхом укладення, крім основного й трудового договору про сумісництво [1, с. 70 – 72].

Наявність таких обмежень зумовлена поєднанням приватно-правових та публічно-правових засад у регулюванні трудових відносин. Разом з тим, принцип свободи має бути дотриманий по відношенню до всіх без винятку трудовими договорами, у тому числі і тих, що укладаються під час проходження альтернативної служби, що замінює військову службу. При укладенні даного договору необхідно враховувати волевиявлення особи, яка має право на заміну військової служби альтернативної службою, вибір місця її проходження. Відсутність добровільного волевиявлення дозволяє визнати трудовий договір укладеним з порушенням розглянутого принципу [4].

Отже, значення принципу свободи праці у трудовому праві полягає у вирішенні широкого кола питань від вільного волевиявлення під час працевлаштування, відсутності примусу до праці до заборони дискримінації у сфері праці.

Література:

1. Гетьманцева Н.Д., Козуб І.Г. Трудове право України (Загальна частина): навч. посібник / Н.Д. Гетьманцева, І.Г. Козуб. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. – 312 с.
2. Інтернет-джерело «Навчальні матеріали онлайн» [Електронний ресурс] // [сайт] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1359032643322/pravo/printsip_svobodi_pratsi_svobodi_trudovogo_dogovoru
3. Інтернет-джерело «Наукова спільнота» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2756/>
4. Девізорів Д.С. Значення принципу свободи праці при укладенні трудового договору / Д.С. Девісаров // Держава і право. – 2011. – Випуск № 54. – С. 396 - 400 [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

РОЛЬ ПАРТНЕРІВ У СПІВПРАЦІ З НАУКОВИМ ПАРКОМ

Розгон Ольга Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного
розвитку Національної академії правових наук України, Україна*

Умови успішного трансферу знань включають їх затребуваність, новизну, наявність відкритих баз даних, мереж передачі та каналів доступу, програм навчання і підвищення кваліфікації, мобільність носіїв знань, а також налагодження тісної співпраці з *партнерами*, набуття прав інтелектуальної власності спільно з *партнерами* [1, с. 261].

Діяльність партнерів особливо актуальна у *науковому парку*.

Зокрема, А. К. Митник пропонує залучати якомога більшу кількість партнерів як засновників та учасників наукових парків, та підприємств, установ, організацій, що дозволить не лише залучити додаткові фінансові ресурси, але й диверсифікувати ризики, розширити предмет діяльності наукового парку [2, с. 98].

За ст. 1 Законом України «Про наукові парки» *партнери наукового парку* — суб'єкти господарювання, що уклали з науковим парком договір про партнерство. Основними *функціями наукового парку*, пов'язаними з діяльністю партнерів, є такі: інформаційно-методичне, правове та консалтингове забезпечення засновників і *партнерів наукового парку*, надання патентно-ліцензійної допомоги; захист і представництво інтересів засновників і *партнерів наукового парку* в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також у відносинах з іншими суб'єктами господарювання під час організації та виконання проєктів наукового парку в межах, визначених установчими документами наукового парку.

Отже, згідно з вищезазначеним законом *партнерами наукового парку* є суб'єкти господарювання. За ст. 55 ГК України *суб'єктами господарювання* визнаються: господарські організації та громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Відповідно, партнерами наукового парку можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність.

На сьогодні партнерами Наукового парку «Київська політехніка» є понад 30 підприємств і компаній, за участю яких виконуються майже 40

інноваційних проєктів і науково-технічних робіт. За 3 роки функціонування наукового парку в інноваційному середовищі виконано робіт на суму понад 20 млн грн. Наголосимо, що це позабюджетні кошти. Серед замовників — ТЕЦ № 6 «Київенерго», ВАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг», ВАТ «Мотор-Січ», НАК «Нафтогаз України» та багато інших [3].

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать співробітникам наукового парку, який створив цей об'єкт, але й науковий парк зі свого боку може мати певний обсяг немайнових прав при створенні об'єкта інтелектуальної власності через фінансування таких досліджень, утворення умов і сприяння науковому розвитку такої технології [2, с. 130]. *Майнові права* на технології та об'єкти права інтелектуальної власності, створені під час виконання проєктів наукового парку, є власністю наукового парку та/або його партнерів, крім випадків, зазначених у ч. 4 ст. 17 Закону України «Про наукові парки».

Припускаємо, що ефективна діяльність наукового парку як учасника національної інноваційної системи та провідного суб'єкта трансферу технологій має супроводжуватися співпрацею постійних партнерів щодо створення об'єкта інтелектуальної власності у науковому парку, а також включати пошук нових партнерів.

Таким чином, по-перше, *партнерами наукового парку* можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність, по-друге, *партнери* мають разом із науковим парком *майнові права* на технології та об'єкти права інтелектуальної власності, створені під час виконання проєктів наукового парку.

Література:

1. Довбенко В. І. Роль потенціалу трансферу знань і технологій в інноваційному процесі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 776. С. 254–263. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_776_40.
2. Митник А. К. Науковий парк як суб'єкт правовідносин інтелектуальної власності: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Митник Анна Костянтинівна; Приват. ВНЗ «Ун-т Короля Данила». Івано-Франківськ, 2018. 260 с.
3. Чудаєва І. Наукові парки: суть, функції та перспективи створення. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.1. Збірник науково-технічних праць Національний лісотехнічний університет України. С. 352–361. URL: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2011/21_1/352_Czud.pdf.

ВОЛЯ ТА ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ ПРИ ВЧИНЕННІ ПРАВОЧИНІВ МАЛОЛІТНІМИ ТА НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

Тищук Наталія Олексіївна

*аспірант кафедри цивільного права Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Однією з вимог чинності правочину є відповідність волевиявлення внутрішній волі суб'єкта (суб'єктів). Воля є необхідною передумовою виникнення будь-якого суб'єктивного права. Під волею розуміють внутрішнє бажання особи досягнення певного правового результату. Волевиявленням є зовнішній вираз волі [1].

При аналізі в нормах міжнародного приватного права також можна зустріти характеристику категорії «воля». Зокрема, Кодекс всенародного приватного права встановлює, що до норм добровільного або приватного порядку відносяться норми, застосовні тільки до виявлення, тлумачення або презумпції волі сторін або однієї із сторін (держав, які домовляються); містить положення про тлумачення волі сторін, а також про встановлення порядку користування чужою річчю і проживання з волі приватних осіб [2, с. 3-40].

В енциклопедіях та словниках «воля» визначається як: здатність до вибору мети діяльності внутрішнім зусиллям, необхідним для її здійснення; специфічний акт, що не зводиться до свідомості і діяльності як такої; здійснюючи вольову дію, людина протистоїть владі безпосередньо випробовуваних потреб, імпульсивних бажань: для вольового акту характерно не переживання «я хочу», а переживання «треба», «я повинен», усвідомлення цілісної характеристики мети дії; вольова поведінка включає прийняття рішення, що може супроводжуватися боротьбою мотивів (акт вибору), і його реалізацією [3, с. 198; 4, с. 105-106].

Враховуючи, що особи до настання повноліття мають несформовану психіку, можуть легко опинитися під негативним стороннім впливом, важливо звернути увагу на психологічну характеристику волі.

Отже, питання, пов'язані з волею, досліджуються не лише в юридичній науці, але й в філософії, психології тощо. Вважаємо слушним твердження про те, що пріоритет у визначенні цього поняття повинен бути наданий психології, адже воля нерозривно пов'язана з особистістю людини, з діяльністю її психіки [5, с. 5].

З даного питання Д.Д. Грімм зазначав, що психологічний аналіз є необхідним, тому як без певних психологічних положень не може обійтися не лише жодна загальна теорія юридичних дій, а й жодна спеціальна теорія правочинів [6, с. 94]. Отже, правові науки не створюють відмінних від психології понять, а лише використовують їх. Тому надбання психологічної науки мають бути враховані так само, як і

кримінальне право оперує такими категоріями, як умисел, необережність, а цивільне – воля, єдність волі та волевиявлення тощо.

В доданому контексті правочин визначається як юридична дія, яка може бути вчинена лише дієздатною особою (яка володіє волею в правовому сенсі), і тому правочин, вчинений особою, яка не має необхідного обсягу дієздатності (вчинення правочину малолітньою або неповнолітньою особою поза межами своєї дієздатності), є недійсним (за умови відсутності попереднього дозволу або наступного схвалення батьків (опікунів)).

Дієздатність тут розглядається як володіння волею в правовому сенсі. Воля особи, формуючись у глибинах психічної діяльності людини, може нею неадекватно виражатись, а може сприйматись не так, як це розуміла (або що вкладала в свої дії) особа і в цьому разі постає питання про гармонізацію волі та волевиявлення, пріоритетність одного з понять [7, с. 37]. А юридичного значення воля набуває лише при її зовнішньому прояві [8, с. 203]. Згодом в літературі сформувалася позиція, що складовими частинами правочину є такі його елементи, як: воля (суб'єктивний елемент) [1, с. 208] і волевиявлення (вираження волі – об'єктивний елемент) [9, с. 20; 10, с. 6]. Отже, бажання, свідомий намір, рішення вчинити правочин є волею, а спосіб вираження волі зовні – волевиявленням.

Існують різні точки зору про те, якому елементові правочину закон віддає перевагу: волі чи волевиявленню. Виділимо три основні позиції з даного питання: одні автори вказують на те, що перевага надається волі [10; 11], інші вважають, що волевиявленню [9; 12], треті вважають, що обидва елементи абсолютно необхідні та рівнозначні [13].

На перший погляд, найближчою до положень чинного законодавства є друга з названих позицій. На користь такого висновку можна навести й ті міркування, що незалежно від того, на що не була б спрямована воля, що б не думала людина – без її волевиявлення все це не має юридичного значення. Тому волевиявлення виглядає таким елементом, якому відведено основну роль у правочині. Волевиявлення є юридичним фактом, що тягне за собою виникнення, зміну, припинення цивільних прав та обов'язків. Саме з моменту волевиявлення правочин вважається вчиненим. Якщо суб'єкт цивільного права має волю на вчинення правочину, але не здійснює відповідні дії, то він так і залишається незакінченим, а отже, не здатний створити юридичних наслідків. Отже, саме волевиявлення як зовнішнє вираження (об'єктивна воля) може бути піддана правовій оцінці.

Якщо ж мова йде про вчинення правочинів особами, які не досягли вісімнадцяти років, то законодавець передбачає наявність у малолітніх осіб часткової дієздатності, що дає можливість вчиняти дрібні побутові правочини, а у неповнолітніх – неповної дієздатності, відповідно до чого коло правочинів, які вони можуть вчиняти, значно ширше, однак також існують суттєві обмеження. В цьому контексті необхідно враховувати, що особи, наприклад п'яти і дванадцяти років, відповідно до норми закону є

абсолютно однаковими в своїх можливостях укласти правочини чи вчиняти інші дії цивільно-правового характеру, хоча фактично кардинально відрізняються в своєму розвитку, зокрема і психологічному. Тому «старші малолітні», особливо особи після десяти років, повинні мати більш широкі можливості виражати свою волю та завдяки своїм активним діям виступати учасником цивільних правовідносин. Дане питання звичайно потребує подальшого детального дослідження та свідчить про необхідність розгляду питання про необхідність уточнення на законодавчому рівні вікових меж набуття особами дієздатності.

Література:

1. Ойгензихт В.А. Воля и волеизъявление. (Очерки теории, философии и психологии права). Душанбе: Дониш, 1983. 256 с.
2. Кодекс всенародного частного права (Кодекс Бустаманте 1928 года). *Международное частное право* : Сб. документов. М. : БЕК, 1997.
3. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. 7-е изд., перераб. и доп. М. : Республика, 2001. 719 с.
4. Энциклопедический юридический словарь ; Под общ. ред. В.Е. Крутских. 2-е изд., испр. и доп. М. : Инфра-М, 1999. 368 с.
5. Фатьянов А.А. Воля как правовая категория. *Государство и право*. 2008. № 4. С. 5-12.
6. Гримм Д.Д. Основы учения о юридической сделке в современной немецкой доктрине пандектного права. Прологомены к общей теории гражданского права. СПб. : Типография М.М. Стасюлевича. Т. 1. 1900. 300 с. URL: <http://forum.yurclub.ru/index.php?app=downloads&showfile=2649>
7. Скиданов К. В. Воля і волевиявлення в правочині: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 268 с.
8. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права : в 2 т. М. : Статут, 2005. Т. 1. 461 с.
9. Новицкий И.Б. Сделки. Исковая давность. М. : Госюриздат, 1954. 245 с.
10. Рабинович Н. В. Недействительность сделок и ее последствия. Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1960. 171 с.
11. Шахматов В.П. Основные проблемы понятия сделки по советскому гражданскому праву: дис. ... канд. юрид. наук. Свердловск, 1951. URL : <http://forum.yurclub.ru/index.php?app=downloads&showfile=2784>
12. Советское гражданское право : учеб.; Под ред. И. Б. Новицкого. М. : Госюриздат, 1959. 534 с.
13. Хейфец Ф.С. Недействительность сделок по российскому гражданскому праву. 2-е изд., доп. М. : Юрайт, 2000. – 162 с.

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ У ТУРЕЧЧИНІ

Акімов Михайло Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

Підписання Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (або Стамбульської конвенції) обумовило внесення істотних змін до вітчизняного законодавства (навіть попри те, що наша держава досі не ратифікувала зазначений міжнародно-правовий акт). Саме з огляду на те, що домашнє насильство, будучи вкрай негативним та вельми складним для розуміння суспільно небезпечним явищем, зазіхає потенційно (чи порушує реально) права, свободи та інтереси людини у багатьох сферах, створення дієвого комплексного механізму запобігання та протидію зазначеному феномену набуває особливо важливого значення.

Невід'ємною складовою такого механізму повинні стати позитивний досвід та корисні напрацювання у даній сфері, вже наявні в іноземних державах, які імплементували положення Стамбульської конвенції власне законодавство та будують на її основі правозастосовчу практику. Вказане не тільки дозволить не припустись раніше зроблених за кордоном помилок, а й покращить обізнаність працівників правоохоронних та інших органів державної влади органів щодо найбільш ефективних способів застосування цих нових механізмів (інструментів) та повноважень, спонукатиме їх до широкої співпраці з неурядовими організаціями (а структури громадянського суспільства та широкі верстви населення, у свою чергу, – до більш активної взаємодії з державними інституціями).

Природно, що Туреччина стала однією з країн-підписантів Стамбульської конвенції; більш того, вона першою ратифікувала її. Відтак, на нашу думку, варто звернути увагу на особливості правової регламентації та організаційні засади запобігання домашньому насильству у цій державі.

Правовою основою даної діяльності є Закон «Про захист сім'ї та запобігання насильству щодо жінок», прийнятий 20 березня 2012 року для забезпечення захисту вразливих членів сім'ї (у першу чергу жінок та дітей) від насильства (у тому числі у формі так званого сталкінгу, тобто

переслідування), а також утвердження гендерної рівності та повноцінної реалізації прав жінок.

Визначення насильства в сім'ї у Законі в цілому відповідає концепції поняття домашнього насильства згідно Стамбульської конвенції (варто зазначити, що турецьке законодавство закріплює п'ять його різновидів – фізичне, психологічне, вербальне, сексуальне та економічне).

При реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству у Туреччині перевага віддається заходам запобігання, до яких віднесені загальні та спеціальні профілактичні, правопросвітницькі, інформаційні тощо, що підлягають реалізації в рамках окремих загальнодержавних Планів дій і до впровадження та моніторингу результатів яких залучаються неурядові та міжнародні організації.

Усі заходи примусу, що передбачені згаданим законом, поділяються на охоронні (деякі з яких потребують рішення суду) та превентивні (усі потребують рішення суду). Зокрема, профільні підрозділи правоохоронних органів (у Національній поліції – Управління боротьби з домашнім насильством Департаменту охорони публічного порядку; у Жандармерії – Відділу боротьби з домашнім та дитячим насильством Головного командування) уповноважені виносити охоронні приписи про встановлення певного місця проживання (перебування) жертви (у тому числі шляхом поміщення до спеціалізованого притулку), надання їй допомоги (фінансової, медичної, психологічної, правової та соціальної) навіть за відсутності конкретної інформації (доказів) про факт насильства (достатньо лише скарги від жертви та проведеної оцінки ризиків). Інші охоронні заходи (зміна місця роботи жертви, заборона кривдникові відвідувати визначені адреси або місця, видача документів зі зміненими анкетними даними та ін.) здійснюються за рішенням місцевого суду та із забезпеченням (у належний спосіб) захисту персональних даних.

Органами державної влади, відповідальними за формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству у Туреччині, є три міністерства – у справах сім'ї, праці та соціальних служб; внутрішніх справ; юстиції. Закон закріплює право кожного повідомляти органам влади про випадки домашнього насильства та обов'язок представників таких органів невідкладно реагувати на такі повідомлення та інформувати про них всі інші зацікавлені інституції для вжиття заходів згідно компетенції. До останніх, зокрема, належить і обов'язок звернення до суду для постановлення превентивного припису терміном до 6 місяців (із подальшим переглядом, скасуванням чи продовженням); інтереси жертви при цьому представляє Відділ протидії домашньому насильству місцевої прокуратури, а нагляд за

перебігом виконання постановленого припису здійснює визначений працівник підрозділу уповноваженого підрозділу Національної поліції (жандармерії).

Серед заходів, що можуть бути вжиті згідно превентивного припису, належать, зокрема:

- офіційне попередження кривдника про неприпустимість образ чи погроз на адресу жертви;
- видалення кривдника з місця спільного із жертвою проживання та заборона повертатись туди на період, визначений судом (при цьому усі місця перебування та маршрути пересування кривдника контролюються шляхом одягання на нього спеціального електронного браслета, а жертві видається спеціальний засіб миттєвої подачі сигналу тривоги);
- заборона кривднику наближатись до жертви на встановлену судом відстань та намагатися встановити (чи підтримувати) контакт із жертвою особисто, через третіх осіб чи за допомогою засобів зв'язку;
- обмеження кривдника у спілкуванні з дітьми;
- заборона кривдникові вживати алкогольні напої поблизу жертви (або наближатись у стані сп'яніння до жертви);
- скасування (у разі наявності) ліцензії кривдника на право володіння зброєю із вилученням останньої на період, визначений судом.

Кожен превентивний припис може містити один чи декілька перерахованих вище заходів. Порушення кривдником вимог такого припису тягне за собою адміністративний арешт строком від 3 до 10 діб, а якщо воно було пов'язане з насильством, – від 15 до 30 днів (незалежно від відповідальності за інші правопорушення у разі, якщо в діях кривдника наявні їх ознаки).

Як видно з викладеного, законодавчі положення у частині регулювання запобігання та протидії домашньому насильству є відносно схожими у державах-учасниках Стамбульської конвенції, оскільки розроблені та реалізуються на єдиному міжнародно-правовому підґрунті, а також обумовлені спільними соціальними цінностями, що поставлені під охорону, – здоров'я та життя особи, спокій та благополуччя сім'ї тощо. Тим не менше досвід практичної діяльності правоохоронних та інших державних органів і громадських організацій у вказаній сфері підлягає безумовному вивченню та аналізу в нашій державі задля уникнення допущених за кордоном помилок та впровадження корисних напрацювань у правозастосування.

ПСИХОЛОГІЧНІ МАНІПУЛЯЦІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Жолудь Лариса Олександрівна
студентка Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

Існує низка професій та видів діяльності, у яких використання методів маніпулятивного впливу під час спілкування є звичним явищем. Серед таких і діяльність правоохоронних органів.

Спілкування – це комунікативний процес, де кожний учасник передбачає активність свого партнера. Спрямовуючи інформацію іншій людині, ми обов'язково враховуємо її мотиви, цілі, установки, настрої та інше. У професійній діяльності правоохоронних органів спілкування часто передбачає психологічний вплив і протистояння впливу, проведення власної лінії поведінки, відстоювання своїх інтересів. Успіх спілкування забезпечується умінням ініціатора спілкування – взяти все це до уваги, використати для вирішення професійних завдань.

Під маніпуляцією розуміється психологічний прихований вплив на адресата з метою досягнення певних цілей маніпулятора, що не збігається з потребами особи, на яку спрямована маніпуляція, шляхом зміни відношення до чого-небудь, кого-небудь, прийняття рішення, виконання чи утримання від виконання дій.

Маніпуляція спрямована на те, щоб примусити людину почувати, думати і діяти так, як це вигідно маніпулятору, але щоб при цьому людині не здавалося, що її примусили.

Правоохоронні органи активно застосовують психологічну маніпуляцію чи до особи потерпілого, чи до особи підозрюваного, чи до будь-кого, не дотримуючись при цьому норм закону, моралі та етики, бо не знають, яким ще методом можна досягти бажаних результатів.

Правоохоронні органи у своїй діяльності використовують такі маніпуляційні методи: залякування, психологічний тиск, власне піднесення, виведення з рівноваги, запевнення людини в безрезультатності своїх дій, підміна фактів, обман, постановка великої кількості запитань, які є різними і мало сумісними, вживання словесних формул, які відволікають увагу. Такі методи зазвичай можуть здійснюватися в межах особистих інтересів, а не в межах суспільних інтересів.

На сьогоднішній день правоохоронні органи України відверто не виконують покладені на державу конституційні обов'язки, в тому числі й не забезпечують належний захист громадян від злочинних посягань, бо використовують некоректні, недіючі, часто незаконні методи діяльності, зокрема, маніпуляція. Це безпосередньо підриває їхній авторитет та довіру населення.

Щоб захистити себе від психологічних маніпуляцій з боку правоохоронних органів треба достатньо добре вивчити, оцінити та проаналізувати ситуацію, з приводу якої, здійснюється маніпуляційний вплив, зберігати емоційний самоконтроль, ігнорувати маніпулятора, а головне, вчасно її виявити. Але звичайно, це залежить від психологічних особливостей людини.

ПОИСК И ОТОБРАЖЕНИЕ ЦИФРОВЫХ СЛЕДОВ УДАЛЕННЫХ ИЗОБРАЖЕНИЙ

Иванов Владимир Георгиевич

доктор технических наук, кафедра криминалистики, Национальный юридический университет им. Я. Мудрого

Очень важной задачей правоохранительных органов на современном этапе является задача по выявлению и раскрытию преступлений, связанных с изготовлением и распространением детской порнографии в сети Internet. При этом основным следственным действием является процесс поиска и отображения удаленных фотографий интимного содержания на компьютере потерпевшего и подозреваемого [1].

При записи данных на компьютер файловая система осуществляет размещение информации на магнитном диске не большими порциями, кластерами. Номера кластеров, которые заняты тем или иным файлом, а так же номера свободных кластеров хранит таблица размещения файлов. При удалении файла в его имени и в таблице устанавливается соответствующая метка, которая указывает, что кластеры этого файла являются свободными для записи новых файлов, но сами данные в этих кластерах остаются без изменения и могут быть легко восстановлены, пока эта область фактически не будет перезаписана. Когда файл удаляется при помощи специальной программы-шредера, которая многократно перезаписывает содержимое кластеров файла случайными данными, то восстановить удаленный файл нельзя.

Обратим внимание на некоторые особенности операционной системы *Windows при работе с изображениями*. Речь идет о файле Thumbs.db [2]. Thumbs.db является системным элементом, в котором хранятся кэшированные эскизы картинок для предварительного просмотра следующих форматов: PNG, JPEG, HTML, PDF, TIFF, BMP и GIF. Эскиз генерируется при первом просмотре пользователем изображения в файл, который по своей структуре соответствует формату JPEG независимо от формата источника. В дальнейшем этот файл (Thumbs.db) операционная система использует для реализации функции

просмотра миниатюр изображений при помощи *Проводника*. Благодаря данной технологии ОС не нужно каждый раз сжимать изображения для формирования миниатюр, тем самым расходуя вычислительные ресурсы системы. Теперь для этих нужд компьютер будет обращаться к элементу, в котором уже расположены миниатюры картинок.

Объекты Thumbs.db нельзя увидеть в обычном режиме работы Windows, так как данные файлы по умолчанию являются скрытыми. В ранних версиях Windows они располагаются практически в любом каталоге, где имеются картинки. В современных версиях для хранения файлов данного типа существует отдельная директория в каждом профиле.

Если безвозвратно удалить какое либо изображение с диска (из корзины), то эскиз удаленной картинки по прежнему останется на месте в файле базы данных Thumbs.db. Таким образом с помощью специального программного обеспечения (ПО) сохраняется возможность узнать, какие же фотографии ранее хранились на компьютере.

Чтобы увидеть файл Thumbs.db (рис.1) надо включить отображение скрытых файлов: Папка\Сервис\Свойства папок\Вид\Область «Дополнительные параметры»\Переключатель «Показывать скрытые файлы и папки»\Убрать флажок «Скрывать защищенные системные файлы». Как видим, в *Windows XP* объекты Thumbs.db располагаются в той же папке, где находились соответствующие картинки.

Рис.1

Вернемся к нашему рис.1 и безвозвратно удалим из папки изображение 3.jpg.JPG. Теперь попробуем просмотреть файл Thumbs.db. Сразу нужно сказать, что встроенными инструментами операционной системы сделать это невозможно. Придется применять стороннее ПО. Такой программой, которая позволит просмотреть нам данные из Thumbs.db, является Thumbnail Database Viewer, которая находится в свободном доступе в Internet и не требует инсталляции. Программа просмотра запускается из архива Thumbnail Database Viewer.zip (рис.2).

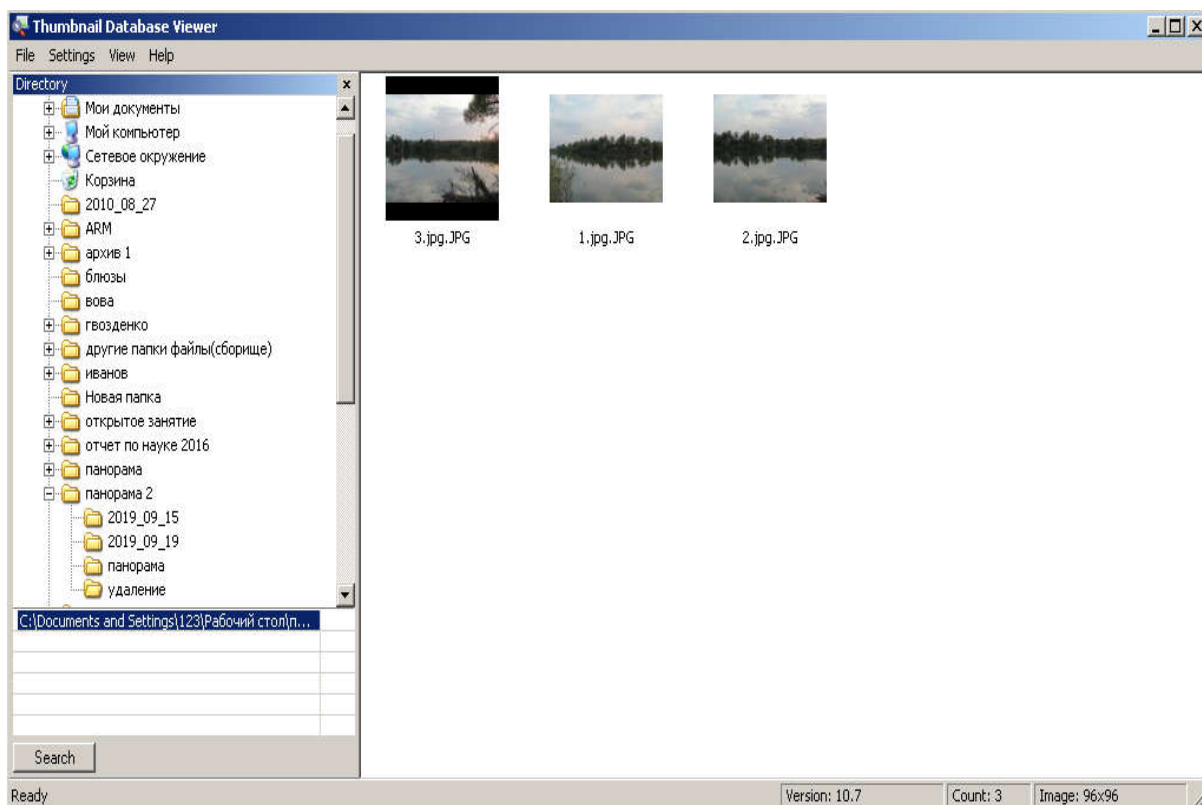

Рис.2

С помощью навигационной области слева (рис.2). перейдите к тому каталогу, в котором находятся интересующие вас эскизы. Произведите его выделение и щелкните «*Search*». После завершения поиска в специальном поле слева внизу отображаются адреса всех найденных в указанной директории объектов Thumbs.db. Для того, чтобы посмотреть, какие картинки в себе содержит конкретный объект, просто выделяем его. В правой части окна программы отобразятся все картинки, эскизы которых он хранит, в том числе и эскиз удаленного файла 3.jpg.JPG.

Начиная с *Windows* Виста, под хранение кэшированных изображений была выделена отдельная директория для каждой учетной записи.

Она располагается по следующему адресу: C:\Users\наименование_профиля\AppData\Local\Microsoft\Windows\Explorer. Как и в предыдущем примере в отдельной папке создадим два изображения (рис.3), а затем одно из них удалим безвозвратно (с красной меткой).

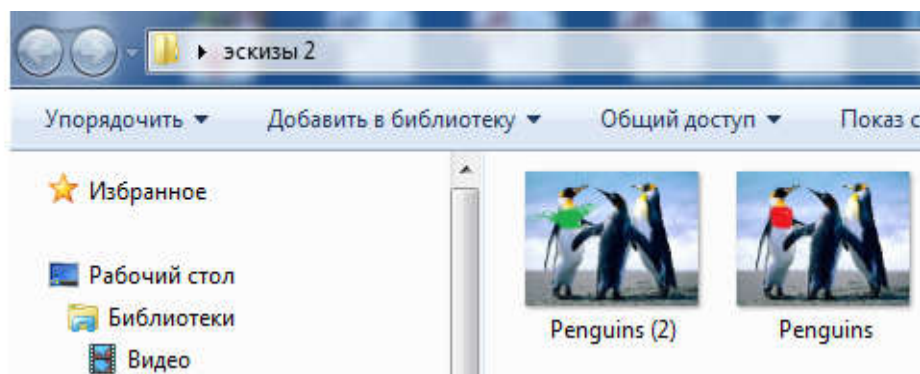

Рис.3

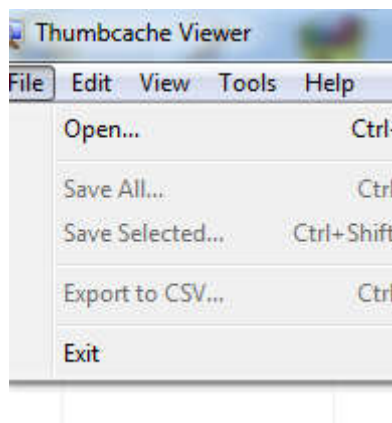

Рис.4

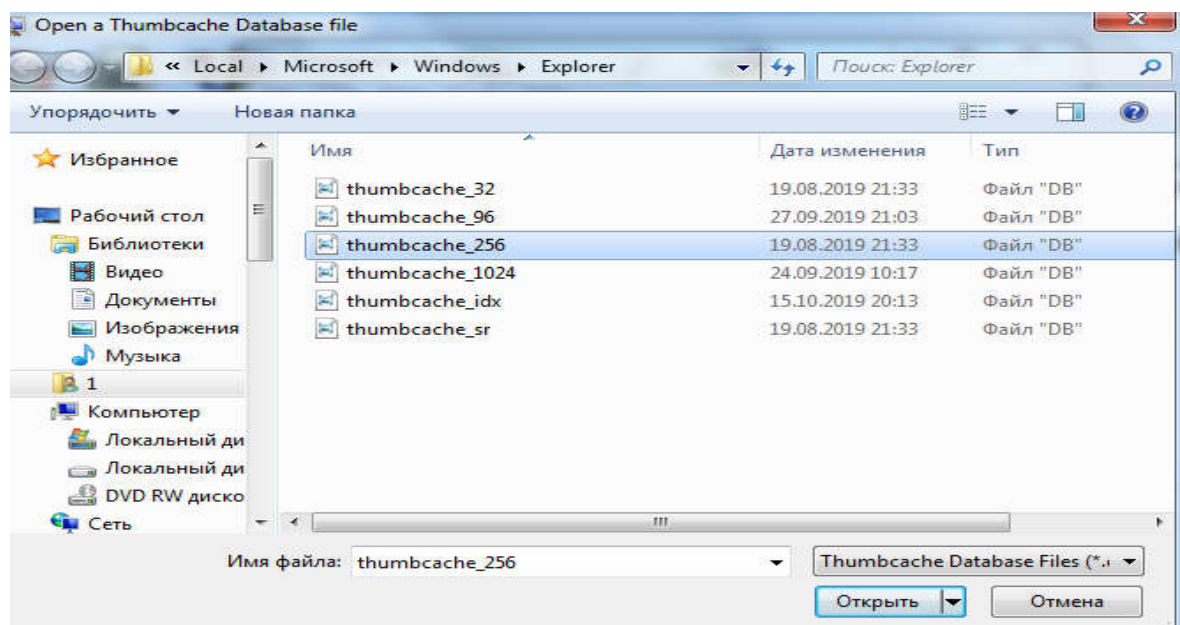

Рис.5

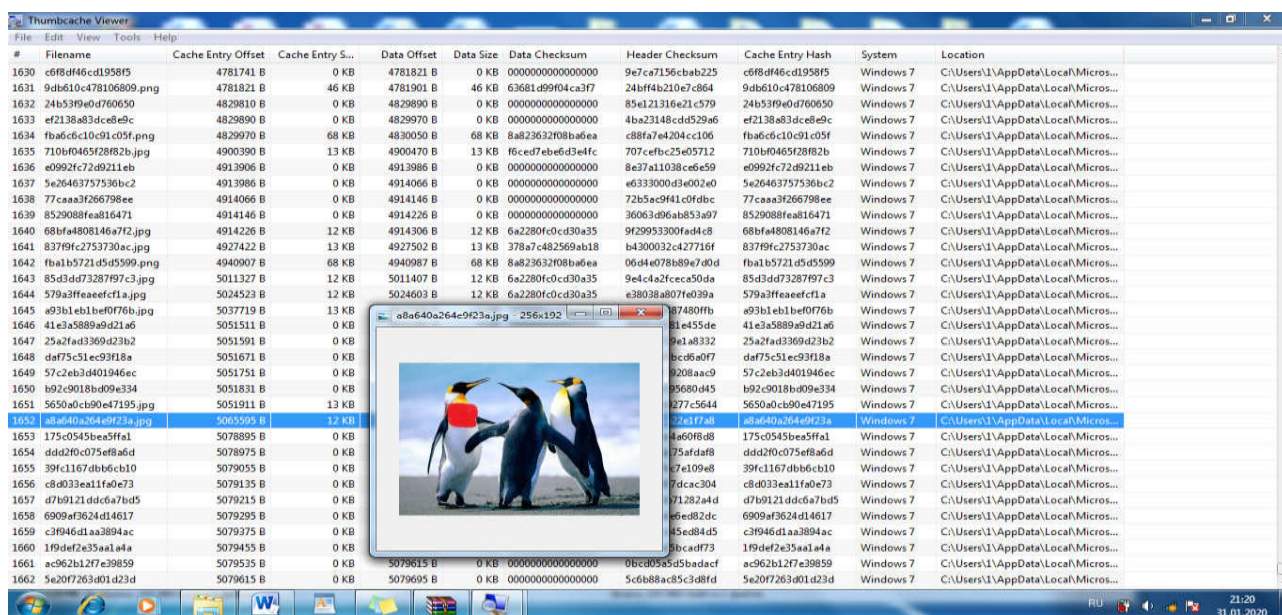

Рис.6

Для просмотра директории кэшированных изображений нашей учетной записи используем программу Thumbcache Viewer с открытым доступом в сети Internet. Из скаченного архива запускаем файл Thumbcache_viewer.exe и в появившемся окне последовательно нажимаем пункты «File» и «Open» (рис.4). После этого выделяем объект *thumbcache_256* (рис.5) и жмем кнопку «Открыть». Открывается список изображений (рис.6), которые содержит конкретный объект эскизов. Изображения, которые редактировались последними, расположены в самом низу списка. Для просмотра изображения достаточно просто выделить его наименование в перечне и оно отобразится в дополнительном окошке. Следует особо отметить, что даже при удалении нашей папки Эскизы2 целиком, эскизы изображений все равно сохраняются в списке изображений. Эта технология принципиально отличается от технологии в Windows XP, в которой при удалении папки увидеть эскизы изображений нельзя.

Литература:

1. Федотов Н.Н. Форензика – компьютерная криминалистика – М.: Юридический Мир, 2007. – 432 с.
2. Тютюшев М. Файл эскизов thumbs.db. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://lumpics.ru/what-is-the-file-thumbs-db/>.

ВПЛИВ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ

Льїна Оксана Валеріївна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології, юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Приєднавшись у 1997 р. до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ, Європейська конвенція), громадяни України отримали право на звернення зі скаргами про порушення своїх прав та основоположних свобод про Європейського суду з прав людини (далі- ЄСПЛ).

Як свідчать останні показники, Україна займає провідне місце за кількістю поданих скарг до ЄСПЛ [1]. Ця невтішна статистика свідчить про неефективність національного механізму захисту прав та свобод громадян, який потребує удосконалення. Даний аспект набуває особливого значення в світлі європейської інтеграції України. Названий механізм передбачає приведення українського законодавства у відповідність нормам Європейської конвенції, засвоєння європейського досвіду, виконання рішень ЄСПЛ та врахування їх в подальшій правозастосовній діяльності. Окрім того, необхідно зауважити, що механізм захисту прав та свобод громадян стосується усіх громадян держави-учасниці Європейської конвенції, в тому числі і засуджених, або тих, які перебувають під слідством. На підтвердження можна привести положення ЄКПЛ. Так, ст. 35 визначає, що «Юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд відповідно до статей 33, 34, 46 і 47». Також стаття 5, яка має назву «Право на свободу та особисту недоторканність» прямо вказує на те, що Європейська конвенція спрямована на захист, в тому числі, і засуджених осіб: «кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом» [2]. Цитовані норми дають підстави дійти висновку, що ЄКПЛ має на меті захистити права та свободи всіх громадян, в тому числі, громадян, яких було засуджено компетентним судом.

Ратифікувавши Європейську конвенцію, Україна прийняла на себе зобов'язання по її виконанню та впровадженню у національну систему права. В той же час впровадження норм Конвенції передбачає не тільки впровадження її принципів, ідей у внутрішню систему, але і впровадження рішень ЄСПЛ, які прийняті у зв'язку із порушенням державою-учасницею

норм Конвенції. Йдеться мова про нерозривний зв'язок Конвенції та рішень ЄСПЛ. Конвенція визначає діяльність Європейського суду як субсидіарний механізм захисту прав і свобод людини, при цьому основна відповідальність за їх гарантування покладається на національні правові системи. В ст. 1 Конвенції зафіксовано, що саме держави-учасниці беруть на себе обов'язок щодо забезпечення кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, прав і свобод, передбачених Конвенцією [2].

Як визначається у науковій літературі, «дедалі більшого значення набуває практика ЄСПЛ, підвищується роль права ЄС у сфері боротьби зі злочинністю, формується загальноєвропейське кримінальне право, міцніє міжнародне співробітництво у боротьбі із загальними загрозами кримінального характеру» [3, с. 35]. ЄСПЛ відіграє надзвичайно велике значення для створення та функціонування дієвої системи захисту прав людини, що забезпечується за допомогою справедливого судового розгляду, а також покликана гарантувати повагу держав до фундаментальних прав людини [4, с. 79]. Цілком погоджуючись із цитованим твердженням, хотілось би додати, що практика ЄСПЛ набуває дедалі більшого значення не тільки у сфері боротьби зі злочинністю, але і у сфері захисту прав та свобод засуджених осіб. Свідченням цього є прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» від 08.04.2014 № 1186-VII [5]. В пояснювальній записці до названого Закону визначено, що «...рішення Європейського суду з прав людини, а також численні скарги засуджених осіб вказують на неналежний рівень забезпечення державою умов відбування покарання такими особами, зокрема, щодо невинуватеного обмеження прав і свобод засуджених до покарання у виді арешту, обмеження волі, а також щодо забезпечення права засуджених на належну медичну та правову допомогу. Даний законопроект спрямований на усунення недоліків Кримінально-виконавчого кодексу України в частині дотримання конституційних вимог та європейських стандартів щодо режиму відбування покарання засудженими, забезпечення мети покарання, визначеної частиною другою статті 50 КК України...» [6]. На нашу думку, внесення наведених вище змін до Кримінально-виконавчого кодексу України свідчить про початок реформування системи кримінального та кримінально-виконавчого права, а також реформування всієї пенітенціарної системи України.

Варто зауважити, що одним з основних напрямків дії Закону України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» є напрямок розширення прав засуджених за рахунок доповнення такими правами як «право на отримання інформації про свої

права і обов'язки, порядок та умови виконання та відбування призначеного судом покарання; на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню; звертатися відповідно до законодавства з пропозиціями, заявами і скаргами до адміністрації органів і установ виконання покарань, їх вищестоящих органів, до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, до уповноважених осіб таких міжнародних організацій, суду, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань тощо» [5]. Викладене свідчить, що в самому тексті Закону законодавець «прописує» механізм забезпечення прав засуджених шляхом розширення переліку прав засуджених. Додамо, що це не єдине згадування про механізм забезпечення прав засуджених в тексті названого закону. Також можна привести приклад законодавчої норми щодо примусового годування засудженого. Так, «примусове годування засудженого, який заявив про відмову від прийняття їжі та за висновками комісії лікарів не має психічного захворювання та усвідомлює наслідки своїх дій, забороняється. Примусове годування може бути здійснене лише в тих випадках, коли, на думку лікаря, внаслідок відмови від прийняття їжі стан засудженого значно погіршується. Порядок примусового годування не повинен порушувати стандарти, визначені практикою Європейського суду з прав людини» [5]. Отже, можна побачити, що саме за допомогою практики Європейського суду з прав людини забезпечується стандарти поводження із засудженими та створюється механізм забезпечення їх прав.

Що стосується законодавчої норми про обов'язковість використання практики ЄСПЛ, слід звернути увагу на Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477–IV. Вивчаючи норми Закону № 3477–IV, слід звернути увагу на ст. 17, в якій сказано, що «Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права». Фактично законодавець закріпив як джерело права не тільки Конвенцію, а й практику ЄСПЛ [7]. Вважаємо, що дане положення є цілком логічним з огляду на те, що Конвенція та діяльність суду нерозривно пов'язані між собою і оскільки Україна приєдналася до ЄКПЛ, то практика ЄСПЛ автоматично стала невід'ємним джерелом права України і стосується усіх її громадян, в тому числі, і засуджених вироком суду.

Література:

1. Центр інформації про права людини. URL: https://humanrights.org.ua/material/ukrajina_vzhe_ne_lider_za_kilkistjiu_skarg_proti_neji_u_jespl_aktualna_statistika_vid_jevrosudu_ta_minjiustu (дата звернення: 22.07.2019).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04.11.1950. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 22.07.2019).
3. Актуальні проблем и кримінального права: навч. посіб. / В.М.Попович, П. А. Трачук, А.В. Андрушко, С.В. Логін. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 256 с.
4. Сорока О.О. Реалізація практики Європейського суду з прав людини у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. 254 с.
5. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів: Закон України від 08.04.2014 № 1186-VII. *Голос України*. 06.05.2014. № 87.
6. Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50363 (дата звернення: 22.07.2019).
7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. *Урядовий кур'єр*. 30.03.2006. № 60.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ СУДУ ПРИСЯЖНИХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Коцкулич Вероніка Вікторівна

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»

Васильчук Лариса Богданівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»

Конституція України 28 червня 1996 року статтею 1 проголосила Українську державу як суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову. Поряд з традиційним (класичним) розподілом державної влади,

Основний закон закріпив одним з компонентів здійснення судочинства участь народу через присяжних.

На думку О.Г. Яновської, суд присяжних є органом, у якому досконало поєднуються професіоналізм та «загальнолюдське поняття справедливості правосуддя» [1, с.94]. Однак, попри законодавче закріплення цього правового явища, на сьогодні інститут суду присяжних є, можна сказати, відносно новим для України. Сучасні дослідники, які заперечують доцільність функціонування суду присяжних в Україні, його недоліками визначають значну кількість виправдовувальних вироків, необхідність використання бюджетних коштів задля організаційного забезпечення існування зазначеного правового інституту, а також неготовність суспільства до такої форми участі народу у здійсненні судової влади.

І справді, на шляху до ефективного функціонування суду присяжних в Україні на сьогодні стоїть ряд перешкод, вирішення яких є вкрай необхідним в аспекті здійснення судочинства безпосередньо народом. Беззаперечним є той факт, що персональний склад суду присяжних та характер прийнятого судового рішення мають прямий зв'язок. Не є новиною і те, що саме від особистісних характеристик кожної з осіб, що входять до складу колегії, залежить вердикт.

Науковець С.В. Гладій справедливо зауважує, що інститут присяжних в Україні не займає свого належного місця у здійсненні судочинства. На його думку, проблема криється не стільки у нормативному забезпеченні зазначеної форми реалізації судової влади, скільки у правовій свідомості громадян [2, с.113]. Дослідники І.О. Рощина та С.О. Циганій у цьому контексті зазначають, що «впровадження самого інституту присяжних у сучасних реаліях – не більше ніж бажання влади продемонструвати прагнення до європейських ідеалів правосуддя та дотримання прав людини» [3, с.189].

Ще однією проблемою є те, що суд присяжних в Україні – це не що інше як суд шефенів, який на думку більшості сучасних дослідників є спотвореним аналогом судового вирішення справи за участю народу. Окрім цього, варто звернути увагу і на інший аспект – питання «фактичної незалежності» присяжного від професійного судді у нарадчій кімнаті.

У цьому аспекті слушною є позиція судді Конституційного суду України у відставці Віктора Шишкіна: «Якщо ти йдеш разом із суддею в дорадчу кімнату, разом із ним вирішуєш справу й разом підписуєш вирок, то ти не присяжний. Ти звичайний народний засідатель. Подивіться американські фільми. От там – присяжні. Поки присяжні засідають, суддя перебуває в будь-якому іншому місці й жодним чином на них не впливає. Називайте хоч горщиком, але якщо народ буде ухвалювати рішення разом із професійним суддями, то це не буде суд присяжних... З

таким інститутом в Україні не можна усій планеті розповідати, що у нас – суд присяжних» [4].

Для того, аби судова реформа належним чином відбулася, і, більше того, показала ефективні результати, усі вжиті заходи щодо удосконалення судової системи держави повинні здійснюватись з урахуванням певних принципів. До них учена О.З. Хотинська-Нор відносить такі як: мети, засобів, ціни, альтернатив, відповідальності, стабільності та правових гарантій [5, с. 186]. Так, будь-який процес, котрий відбувається у суспільному житті та має чітко поставлену мету свого виникнення та перебігу, має протікати відповідно до певних засад, дотримання яких забезпечить досягнення відмінного результату.

Ми цілком підтримуємо таку позицію та вважаємо, що так званий суд шефенів буде ефективним за умов:

- розвинутої демократії;
- високого рівня правової свідомості та правової культури суспільства;
- «вільної думки» присяжного від позиції судді шляхом «роздільного» прийняття рішень;
- визначення обов'язком бути присяжним на конституційному рівні;
- належного фінансового забезпечення присяжних задля встановлення мотивації, а також підвищення престижності участі громадян у безпосередній реалізації державної влади тощо.

Література:

1. Яновська О.Г. Суд присяжних в системі гарантій захисту прав людини. Вісник Академії адвокатури. 2005. Випуск 2. С. 93-98.
2. Гладій С.В. Легітимність судової влади: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 207 с.
3. Рощина І.О., Циганій С.О. Суд присяжних в Україні: актуальні питання реформування. Юридичний вісник 2 (39). 2016. С. 188-193.
4. Суд присяжних vs народні засідателі. 2018. URL: https://humanrights.org.ua/material/jiakim_v_ukrajini_maje_buti_sud_prisjiazh_nih (Дата звернення: 18.06.2019).
5. Хотинська-Нор О.З. Теоретичні засади судової реформи: окремі аспекти. Вісник Академії адвокатури України. 2015. №2. С. 184-193.

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ДІЗНАВАЧА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Личак Володимир Васильович

студент магістратури юридичного факультету Національного авіаційного університету

Відповідно до статті 215 КПК України досудове розслідування злочинів здійснюється у формі досудового слідства, а кримінальних проступків – у формі дізнання в порядку, передбаченому цим Кодексом [1].

Вважаємо, що у порівнянні зі злочинами, кримінальні проступки матимуть незначний ступінь суспільної небезпеки, тому логічно, що їх розслідування має відбуватися за спрощеною формою, аніж розслідування злочинів [2, с. 5-6].

О. Бойко та В. Литвинов, звертають увагу на те, що за положеннями КПК України – дізнання є окремою формою досудового розслідування, яке поки що не здійснюється [3, с. 101]. На сьогодні, здійснення дізнання є неможливим, оскільки законодавець прийнявши новий КПК України, закріпив у ньому норми про проступки, але не визначив їх види і склади. Тому, «запуск» дізнання було відтерміновано до набрання чинності спеціальним законом [4, с. 132-133].

Нарешті, після майже семи років законопроектної роботи та з прийняттям Закону України від 22.11.2018 року № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (далі – Закон № 2617-VIII), що мав набрати чинності 01 січня 2020 року, мало відбутися спрощення досудового розслідування деяких кримінально-протиправних посягань. Водночас ця подія була відтермінована до 01 липня 2020 року.

В даній публікації, ми не будемо детально аналізувати дізнання, оскільки це питання вимагає окремого дослідження. Вважаємо, що доцільно зосередити увагу, лише на процесуальному статусі дізнавача у кримінальному провадженні.

Отже, коли Закон № 2617-VIII набуде чинності, то частину 1 статті 3 КПК України буде доповнено новим пунктом 4-1 з таким змістом: «дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції,

передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків» [5].

Слід зазначити, що до поняття «дізнавач» неодноразово звертались вчені-правники. Так, ще до зміни КПК України О. Русанова, зазначала, що «з метою забезпечення однакового трактування поняття особи, яка провадить дізнання, КПК України має бути доповнений відповідною нормою» [6, с. 95], тому включення до процесуального закону цього положення, є позитивним моментом.

Також заслуговує на увагу питання про те, які суб'єкти будуть здійснювати дізнання. Зі змісту пункту 4-1 частини 1 статті 3 та частини 3 статті 38 КПК України в редакції Закону № 2617-VIII, залишається незрозумілим, – хто конкретно буде розслідувати кримінальні проступки. Вбачається, що за умови створення в органі досудового розслідування окремого підрозділу дізнання, його здійснюватиме штатний дізнавач. Відносно уповноважених осіб інших підрозділів органів досудового розслідування, то Закон № 2617-VIII чітко не встановлює, що це за особи, який їх правовий статус, як їх уповноважуватимуть здійснювати дізнання. Вважаємо, що в цьому питанні, необхідно погодитися з думкою О. Бойка та В. Литвинова, які зазначають, що «дізнання здійснюватиметься тими суб'єктами, для яких ця діяльність не є основною» [3, с. 102]. Тобто, у цьому випадку дізнання і слідство здійснюватимуть ті ж самі службові особи, проте невідомо, як у цих умовах розділятиметься навантаження й відповідальність за розкриття кримінальних проступків і злочинів [7, с. 224].

Уважно розглянувши законодавчі зміни, на наш погляд, необхідно підтримати думку О. В. Сапіна, який вважає, що уведення поняття «дізнавач» до чинного КПК України, ще не означає введення цієї посади у структурах органів дізнання [4, с. 135]. На це вказує й О. В. Сачко, який зазначає, що законодавчі новели щодо підрозділів дізнання потребують закріплення у законах, що регламентують діяльність органів дізнання, а не у відомчих нормативних актах [8, с. 68]. Водночас аналіз тексту Закону № 2617-VIII свідчить, що ним не вносяться конкретні зміни до низки законів для реалізації його положень.

Щоб детально проаналізувати процесуальний статус дізнавача, необхідно проаналізувати його повноваження. Закон № 2617-VIII доповнює КПК України новою статтею 40-1 «Дізнавач», яка фактично дублює статтю 40 «Слідчий органу досудового розслідування» чинного КПК України, але з деякими відмінностями.

Так, у частині 1 статті 40-1 КПК України в редакції Закону № 2617-VIII передбачається, що «дізнавач при здійсненні дізнання наділяється

повноваженнями слідчого. Дізнавач несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення дізнання» [5].

Всебічний аналіз зазначеної норми свідчить, що не втратили свою актуальність зауваження Головного юридичного управління в яких чітко вказано, що це положення «не несе змістовного навантаження, оскільки у частині 2 цієї ж статті перелічені повноваження дізнавача, крім того, дізнавач апріорі не може бути наділений усім обсягом повноважень, якими наділений слідчий» [9, с. 21]. Тому вважаємо, що законодавцю слід чіткіше конкретизувати цей припис.

Частина 2 статті 40-1 КПК України в редакції Закону № 2617-VIII передбачає, що «дізнавач уповноважений: 1) починати дізнання за наявності підстав, передбачених цим Кодексом; 2) проводити огляд місця події, обшук затриманої особи, опитувати осіб, вилучати знаряддя і засоби вчинення правопорушення, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання, а також проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених цим Кодексом; 3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, установлених цим Кодексом, відповідним оперативним підрозділам; 4) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій; 5) повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру у вчиненні кримінального проступку; 6) за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження; 7) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 цього Кодексу; 8) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом» [5].

Доцільно погодитися з думкою О. В. Сачко, який справедливо звертає увагу на те, що дізнавачу надаються як традиційні для слідчого права «проводити огляд місця події, обшук затриманої особи», так і не притаманні йому, а саме «опитувати осіб, вилучати знаряддя і засоби вчинення правопорушення, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання» [8, с. 68]. Крім того, ці положення не узгоджуються з іншими законодавчими нормами та правовою доктриною.

З системного аналізу приписів кримінального процесуального закону, зовсім незрозуміло, чому у спрощеній формі досудового

розслідування, Законом № 2617-VIII дізнавачу надається право на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, хоча КПК України у первинній редакції не передбачав проведення цих дій при дізнанні [2, с. 6]. Тому О. В. Сапіна, справедливо вказує не те, що вищевказані дії фактично «наблизили дізнання до класичного слідства» [4, с. 135], до того ж, запропоновані нововведення не узгоджуватимуться з частиною 2 статті 246 КПК України. Очевидно, що будь-якого раціонального пояснення таким діям законодавця, як видається – шукати не варто.

У частині 3 статті 40-1 КПК України в редакції Закону № 2617-VIII вказано, що «дізнавач зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі» [5]. Що стосується цього положення, то слід підтримати тих науковців, які відзначають, що законодавець «не достатньо уваги приділив повноваженням дізнавача щодо оскарження письмових указівок прокурора до прокурора вищого рівня» [3, с. 104, 9, с. 22], а також «жодним чином не визначив, як прокурору реагувати на неналежне виконання його указівок чи взагалі їх невиконання дізнавачем» [4, с. 135].

В частині 4 статті 40-1 КПК України в редакції Закону № 2617-VIII передбачено, що «дізнавач, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення дізнавача» [5].

Фактично ця норма повністю повторює положення частини 5 статті 40 КПК України. Водночас слід погодитися із зауваженнями Головного юридичного управління в яких йдеться, що «самостійність дізнавача є декларативною, оскільки він фактично не приймає самостійно жодного процесуального рішення» [9, с. 22].

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, зазначимо, що з набранням чинності Законом № 2617-VIII має запрацювати нова форма досудового розслідування – дізнання, яке передбачене для розслідування кримінальних проступків. Норми КПК України свідчать, що ключову роль у дізнанні законодавець надає дізнавачу, якому надаються відповідні процесуальні повноваження, яких має буди достатньо для здійснення його діяльності. Водночас є підстави з обережністю ставитися до запропонованих змін, оскільки вони містять багато недоліків та суперечностей. Очевидно слід погодитися з позиціями тих науковців і практиків, які висловлюються за те, щоб Закон № 2617-VIII було визнано таким, що втратив юридичну чинність.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20200701> (дата звернення: 31.01.2020).
2. Гасанов Р. Н. Дізнання як форма досудового розслідування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 1-1. С. 3-8.
3. Бойко О., Литвинов В. Окремі питання здійснення дізнання в кримінальному процесі України. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2019 (березень). С. 100-104.
4. Сапін О. В. Проблемні питання запровадження досудового розслідування кримінальних проступків у сучасних умовах. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 5. Том 3. С. 132-136.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 31.01.2020).
6. Русанова О. Визначення поняття і процесуального статусу особи, яка провадить дізнання. *Юридична Україна*. 2011. № 4. С. 94-97.
7. Валуєва Л. В. Оцінка діяльності поліції щодо розкриття кримінальних проступків. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 2. С. 222-225.
8. Сачко О. В. Верховенство права під час застосування інституту дізнання щодо кримінальних проступків. *Приватне та публічне право*. 2018. № 4. С. 67-70.
9. Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України від 19.11.2018 до проєкту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=63928&pf35401=469212> (дата звернення: 31.01.2020).

Науковий керівник: Біленчук Петро Дмитрович, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права і процесу Національного авіаційного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Марцінкевич Роман Ігорович

*студент магістратури юридичного факультету Хмельницького
університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький*

Впродовж тривалого часу науковці приділяли чимало уваги дослідженню сутності речових доказів у кримінальному процесі, а також різним аспектам удосконалення законодавчої регламентації доказування із використанням такого виду доказів. Разом з тим, чимало питань залишаються дискусійними, вчені та практичні працівники нерідко висловлюють протилежні підходи щодо розуміння окремих аспектів досліджуваного явища.

У зв'язку з ухваленням у 2012 р. Кримінального процесуального кодексу України (Далі – КПК України), а також наступних змін і доповнень до нього, законодавче визначення речових доказів зазнало певних змін. До прикладу, Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 р. (Далі – КПК України 1960 р.) у ст. 78 містив таке визначення : «Речовими доказами є предмети, які були знаряддям вчинення злочину, зберегли на собі сліди злочину або були об'єктом злочинних дій, гроші, цінності та інші речі, нажиті злочинним шляхом, і всі інші предмети, які можуть бути засобами для розкриття злочину і виявлення винних або для спростування обвинувачення чи пом'якшення відповідальності». Натомість чинний КПК України у ч.1 ст. 98 визначає, що «Речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення». З наведених визначень ми можемо бачити, що законодавець зробив окремі уточнення щодо видів речових доказів. Разом з тим, підхід до визначення таких доказів через наведення переліку їх окремих видів. Однак науковці, які займаються дослідженням сутності та правової природи речових доказів пропонують доктринальні їх визначення, які значною мірою відрізняються.

До прикладу, автор дисертаційного дослідження проблематики речових доказів І.О. Крицька пропонує як речовий доказ розуміти

«матеріальний об'єкт, отриманий у встановленому законом порядку, який за своїми об'єктивно сформованими ознаками та/або внутрішніми властивостями, місцем, часом виявлення може сприяти встановленню наявності чи відсутності фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню» [4, с.2]. С.О. Ковальчук вважає, що до сутнісних елементів речових доказів слід відносити їх зміст (який становлять отримані у визначеному кримінальним процесуальним законом порядку відомості про матеріальний об'єкт, його фізичні властивості та зв'язок із подією кримінального правопорушення, на підставі яких можуть бути встановлені факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження і підлягають доказуванню) та процесуальну форму (яку складають матеріальний об'єкт, що виступає носієм фактичних даних, і відображення шляхом опису відомостей про нього, його фізичні властивості та зв'язок із подією кримінального правопорушення у протоколах слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, під час проведення яких матеріальний об'єкт був отриманий та оглянутий - протоколі огляду предмета, огляду місця події, обшуку, затримання тощо) [3, с.3]. у науковій літературі ми можемо зустріти чимало й інших визначень досліджуваного поняття, які значною мірою відрізняються від законодавчої його дефініції. Разом з тим, вважаємо, що використаний законодавцем підхід до визначення речових доказів через наведення їх переліку більшою мірою відповідає потребам практики, робить закон більш зрозумілим і доступним для сприйняття пересічними громадянами. Зауваження викликає лише те, що в наведеному законодавцем переліку використано словосполучення «або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження» буквально посередині речення, і подальшому законодавець уточнює, що такими «іншими» можуть бути «предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення». Видається, що формулювання КПК України 1960 р., в якому згадано «всі інші предмети, які можуть бути засобами для розкриття злочину і виявлення винних або для спростування обвинувачення чи пом'якшення відповідальності» в наприкінці переліку видів більш досконале з точки зору законодавчої техніки і тому може бути використане як зразок для подальшого вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині законодавчого регулювання речових доказів у кримінальному провадженні.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Законодавство України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>
2. Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 р. Законодавство України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>
3. Ковальчук С.О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи : Дис. ...канд. юрид. наук / 12.00.09 - Одеса, 2018. 626 с.
4. Крицька І. О. Речові докази у кримінальному провадженні : Дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.09. Харків, 2017. 259 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПІДСЛІДНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

Яворська Юлія Вікторівна

студентка магістратури юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Судово-правова реформа в Україні передбачає удосконалення правових та організаційних засад діяльності органів досудового розслідування та прокуратури, спрямованих на підвищення ефективності вирішення завдань кримінального судочинства. У зв'язку із внесенням численних змін до КПК України 2012 р., створенням нових правоохоронних органів (НАБУ, ДБР), ліквідацією слідчого апарату органів прокуратури, нагальною є потреба теоретичного дослідження низки проблемних питань, зокрема щодо направлення справи за підслідністю та вирішення спорів про підслідність.

Вчені, які досліджували підслідність кримінальних проваджень, а саме Ю.І. Кицан [1], А.А. Омаров [2] а також й інші, вказували на непослідовність українського законодавця в частині внесення змін і доповнень до чинного КПК України [3]. Дійсно, до ст. ст. 216, 218 КПК України неодноразово вносилися зміни, крім того, окремі правові приписи щодо підслідності кримінальних проваджень містяться в Законах України «Національне антикорупційне бюро України» [4], «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» [5]. У зв'язку з цим варто зауважити, що навряд чи можна визнати доцільним підхід законодавця, за якого кримінальні процесуальні норми закріплюються в інших законах у той самий час, як КПК України у главі 19 містить спеціально призначенні для урегулювання цього інституту статті. Більше того, ч.3 ст. 9 КПК України передбачає, що закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження,

повинні відповідати цьому Кодексу. При здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить цьому Кодексу [3].

Ще одним проблемним питанням у законодавчому регулюванні інституту підслідності є те, що відповідно ч. 10 ст. 216 та ч. 2 ст. 218 КПК України лише прокурор може приймати рішення про визначення підслідності. Практичне застосування такого законодавчого положення призводить до виникнення проблемних ситуацій. Річ у тім, що здійснювати досудове розслідування повинен суб'єкт уповноважений на те законом, в іншому разі виникає ряд проблем, насамперед щодо допустимості отриманих у результаті провадження слідчих (розшукових) дій доказів. Адже, якщо процесуальну дію провів неналежний суб'єкт, це є підставою визнання отриманого у її результаті доказу недопустимим. До прикладу, вироком Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 2 квітня 2018 року обвинуваченого було виправдано через недоведеність вини саме тому, що досудове розслідування було проведене з порушенням правил підслідності кримінальних проваджень і отримані докази судом було визнано недопустимими [6]. Для уникнення в майбутньому таких проблемних ситуацій пропонуємо закріпити в КПК України положення, відповідно до якого учасники кримінального провадження мають бути наділені правом звертатися до слідчого судді зі скаргами, якщо на їх думку, підслідність визначена неправильно. Це дасть можливість оперативно вирішувати питання щодо правильного визначення підслідності та усувати наслідки допущених порушень закону.

Література:

1. *Кицан Ю.І.* Підслідність кримінальних справ : Дис ... канд. юрид. наук / 12.00.09. Київ, 2012. 202 с.
2. *Омаров А.А.* Інститут підслідності в кримінальному провадженні : Дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.09. Харків, 2017. 200 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Законодавство України*. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>
4. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. *Законодавство України*. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/page>
5. Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції : Закон України від 12 серпня 2014 року № 1632-VII *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1632-18>
6. Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 2 квітня 2018 року . Справа № 201/5699/16к. Провадження № 1кп/201/18/2018 URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73100933>

ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Єсіна Ганна Валентинівна

здобувач вищої освіти Навчально наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

Однією з найпоширеніших форм господарювання у сільському господарстві є фермерські господарства, кількість яких, невідомо зростає. Правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності фермерських господарств як прогресивної форми підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства визначено Законом України № 973-IV від 19 червня 2003 р. «Про фермерське господарство» (далі — Закон).

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону. Фермерське господарство може бути створене одним або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї, відповідно до закону.

Визначальними при створенні та функціонуванні фермерських господарств є земельні правовідносини, адже займатися вирощуванням товарної аграрної продукції без використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення неможливо. Більше того, передумовою державної реєстрації фермерського господарства (зі статусом юридичної особи) є набуття громадянином (кількома громадянами) України, які виявили бажання створити таке господарство, права власності або користування земельною ділянкою.

Надання земельних ділянок державної та комунальної власності у власність (передача в користування) для ведення фермерського господарства здійснюється в порядку, передбаченому Земельним кодексом України. Оскільки під час створення фермерського господарства земельні ділянки набуваються фізичними особами (його майбутніми засновниками, членами), то нерідко виникають питання визначення

юрисдикції тих чи інших справ у спорах щодо земельних ділянок фермерських господарств.

Однією з найпоширеніших категорій юрисдикційних спорів є спори щодо земельних ділянок фермерських господарств, наданих в оренду фізичним особам при створенні таких господарств. Оскільки законодавством України визначено, що землі фермерського господарства можуть складатися із: а) земельної ділянки, що належить на праві власності фермерському господарству як юридичній особі; б) земельних ділянок, що належать громадянам — членам такого господарства на праві приватної власності; в) земельної ділянки, що використовується фермерським господарством на умовах оренди (ч. 1 ст. 31 Земельного кодексу України, ч. 1 ст. 12 Закону), то важливим є співставлення дати звернення до суду з відповідним позовом та дати державної реєстрації фермерського господарства.

З комплексного аналізу статей 1, 5, 7, 8, 12 Закону можна зробити висновок, що після укладення договору тимчасового користування землею, у тому числі на умовах оренди, фермерське господарство реєструється в установленому законом порядку і з дати реєстрації набуває статусу юридичної особи. З цього часу обов'язки землекористувача земельної ділянки здійснює фермерське господарство, а не громадянин, якому вона надавалась.

Оскільки фермерські господарства є юридичними особами, їхні земельні спори з іншими юридичними особами, у тому числі з центральним органом виконавчої влади, який реалізує політику у сфері земельних відносин, щодо користування земельними ділянками, наданими із земель державної або комунальної власності, підвідомчі господарським судам.

Отримання земельної ділянки для ведення фермерського господарства передбачає, зокрема, звернення відповідної фізичної особи до органу державної влади або органу місцевого самоврядування з клопотанням про надання земель, розроблення на підставі дозволу цих органів проекту землеустрою щодо відведення відповідної земельної ділянки. На цій стадії формування земельних правовідносин також виникає низка юрисдикційних спорів, які можуть бути вирішені адміністративним судом.

Практика Великої Палати Верховного Суду з розгляду справ у спорах щодо земельних ділянок фермерських господарств дозволяє підсумувати, що юрисдикція суду (цивільного, господарського чи адміністративного) щодо розгляду відповідного земельного спору визначається не лише з урахуванням суб'єктного складу сторін, а передусім з огляду на сутність, характер та особливості спірних земельних правовідносин.

Література:

1. Земельний кодекс України (2001 р.) [Електронний ресурс] - режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/paran992>;
2. Закон України «Про фермерське господарство» (2003 р.) [Електронний ресурс] - режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>;
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 272/1652/14-ц (провадження № 14-282цс18)

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, старший викладач кафедри цивільного права і процесу, Національна академія внутрішніх справ

ГОСПОДАРСЬКІ ДОГОВОРИ У СФЕРІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Мислюк Влада Сергіївна

здобувачка магістерського рівня вищої освіти, кафедри підприємницького та корпоративного права, Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Цілеорієнтація національних економік на максимально ефективне та результативне використання науково-дослідних розробок, у тому числі технологій, потребує удосконалення норм і принципів національного права у сфері інтелектуальної власності та трансферу технологій. Постає проблема створення конкретних правових механізмів, які б сприяли трансферу технологій. Першочерговим завданням є саме удосконалення договірної регулювання трансферу технологій, що забезпечить повну реалізацію та захист прав як правоволодільців, так і правоохоронців технологій.

На хвилі світових змін в Україні відбулося реформування системи регулювання діяльності у сфері трансферу технологій, що мало своє відображення у новій редакції Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 02.10.2012 р. № 5407-VI (далі — Закон про трансфер технологій). Нові правові реалії стосуються широкого спектру питань, пов'язаних з передачею технологій, в тому числі, і щодо застосування різних договірних конструкцій під час трансферу технологій.

Договори про трансфер технологій мають важливе значення для реалізації стратегічних завдань України та можуть використовуватися у

міжнародному співробітництві з метою залучення інвестицій у науково-технічний комплекс нашої країни, передачі технологій у рамках науково-технічної і виробничої кооперації та інвестиційного співробітництва, участі у розвитку вітчизняних сегментів міжнародних інформаційних і комунікаційних систем з питань інтелектуальної власності та трансферу технологій [3].

Форма господарського договору у сфері трансферу технологій є виключно письмовою, адже у відповідності до ч. 1 ст. 208 Цивільного кодексу України, ч. 1 ст. 181 Господарського кодексу України, господарські договори укладаються *виключно в письмовій формі*. Крім того п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону про трансфер технологій, зазначається, що договір про трансфер технологій – договір, *укладений у письмовій формі* [1; 2; 3].

Відповідно до частини 1 статті 20 Закону про трансфер технологій, під час передачі технологій укладаються договори, визначені Цивільним кодексом України щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності з урахуванням вимог статті 19 Закону про трансфер технологій. Спираючись на приписи статті 1107 Цивільного кодексу України можна виокремити такі правові форми комерціалізації інтелектуальної власності, що передбачають укладення письмових договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності: ліцензія, ліцензійний договір, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, договір комерційної концесії, внесення до статутного капіталу господарського товариства, інші договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (наприклад, договір про спільну діяльність) [1; 5, с. 42-43].

Проте, складовими технологій є не лише об'єкти права інтелектуальної власності, але й наукові та науково-прикладні результати, ноу-хау (п. 10 ч. 1 ст. 1 Закону про трансфер технологій). Саме тому, Б. Падучак вважає недоречним визначати види договорів про трансфер технологій лише через види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Науковець розподіляє договори, які опосередковують відносини у сфері трансферу технологій, на дві самостійні групи: договори, які безпосередньо опосередковують відносини у сфері трансферу технологій (забезпечують реалізацію майнових прав на технологію); та договори, які побічно опосередковують відносини у сфері трансферу технологій [6, с. 4].

Погоджуючись з думкою Б. Падучака, зазначимо, що перелік договорів, що можуть укладатися під час передачі технологій є невичерпним. При чому специфіка договірного регулювання трансферу технологій полягає у дотриманні вимог до конкретного виду договору

(відповідно до норм цивільного та господарського законодавства) та вимог статті 19 Закону про трансфер технологій [3].

Невичерпність переліку договорів, що укладаються при передачі технологій означає, що також можуть укладатись такі договори, як: про технічно-промислову кооперацію, постачання промислової технології, надання технічних послуг, інжинірингу, про надання в оренду або лізинг складових технології, обладнання. Отже, договори трансферу технологій по суті мають різну природу та відносяться до різних типів: договори найму (оренди), засновницькі договори, договори про надання послуг, договори підрядного типу. При чому, такі договори можуть бути як поійменованими, так і непоійменованими. Спільною ознакою є мета — передача технології [7].

Оскільки господарська діяльність орієнтовна на досягнення економічних та соціальних результатів, а не задоволення потреб, пов'язаних з особистим споживанням, відносини, що складаються між її учасниками, мають організований характер [4, с. 405]. У такій сфері господарської діяльності, як сфера трансферу технологій, відносини суб'єктів господарювання *de lege lata* повинні набувати організованого характеру. Робимо висновок, що за різновидом господарській договори у сфері трансферу технологій можна віднести до категорії *організаційних договорів*.

Різноманіття договірних конструкцій та неможливість «вписати» правовідносини, що виникають під час трансферу технологій, у єдиний договір впливає зі сутті самого поняття «технологія». Як було зазначено вище, технологія є комплексним явищем та об'єктом господарських правовідносин, до складу якого входять елементи, які різняться за своєю правовою природою. До таких елементів відносяться охороноздатні (засоби авторського права, права промислової власності, засобів індивідуалізації товарів та послуг) та неохороноздатні результати інтелектуальної діяльності. Часто трансфер технологій передбачає не лише передачу технологій, але також її налаштування, навчання персоналу, надання додаткових маркетингових, інжинірингових послуг та ін. Усе це зумовлює використання різноманітних договірних конструкцій, а іноді і їх сукупності.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 02.02.2020).
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 02.02.2020).

3. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення 02.02.2020).
4. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
5. Майданик Л. Поняття та механізм комерціалізації інтелектуальної власності в праві України. Юридична Україна. 2014. № 7. С. 39-45.
6. Падучак Б. М. Щодо питання класифікації договорів у сфері трансферу технологій. Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку. Харків : Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку, 2014. С. 189-194.
7. Правове регулювання ринку технологій в Україні. URL: http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Atamanova/4_5.pdf (дата звернення 02.02.2020).

Науковий керівник: Балюк Ірина Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри підприємницького та корпоративного права, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

**МЕХАНІЗМ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛИМ У РАЗІ
ВЧИНЕННЯ ПОСЯГАННЯ НА ОБ'ЄКТ ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Коротюк Оксана Вікторівна

кандидат юридичних наук, докторант кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У сучасному світі об'єкти права інтелектуальної власності займають особливе місце у суспільному житті. У зв'язку з цим, актуальним видається питання дослідження механізму заподіяння шкоди компонентам кримінально-правової охорони об'єкта права інтелектуальної власності. Деякі питання, пов'язані із цим були розглянуті у роботах Берзіна П. С.¹, Нерсисяна А. С.², Харченка В. Б.³ та деяких інших науковців. Утім, механізм заподіяння шкоди такому компоненту кримінально-правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності як потерпілі залишається недослідженим. Тому його дослідження виявляється актуальним и доцільним.

Потерпілими, проти яких спрямовується злочинне діяння, можуть виступати як окремих індивід, так і людина як учасник суспільних відносин. Як індивід потерпілий є об'єктом посягання у тих випадках, коли злочином створюється загроза або спричиняється шкода невід'ємним індивідуальним благам людини, її фізичному існуванню. В більшості випадків він стає «мішенню» злочинного посягання як учасник суспільних відносин, коли результатом вчинення злочину може бути порушення певних суспільних зв'язків⁴.

Вказівка на потерпілого від злочинів, що посягають на об'єкти права інтелектуальної власності, пов'язується із правовим статусом особи як учасника відносин інтелектуальної власності. З точки зору соціології, статус – це позиція індивіда в групі або суспільстві, а його змістом визнається сукупність прав та обов'язків, коло функцій, що виконуються

¹ Берзін П. С. Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг: аналіз складів злочину, передбаченого ст. 229 КК України: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 316 с.

² Нерсисян А. С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності: Монографія. – Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2010. – 192 с.

³ Харченко В. Б. Кримінально-правова охорона прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в Україні: монографія / В. Б. Харченко. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 480 с.

⁴ Фесенко Є. В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: спеціальність 12.00.08 / Фесенко Євгеній Володимирович; Національна академія внутрішніх справ України. – Київ, 2004. – 426 с. – С. 90.

індивідом на даній позиції⁵. Саме статус визначає той інтерес, який дана людина явно або неявно, постійно чи тимчасово буде переслідувати та захищати⁶.

Наявність негативного впливу на учасника відносин інтелектуальної власності визначено у регулятивному законодавстві вказівками на порушення прав, свобод та інтересів; вплив на об'єкт права інтелектуальної власності, зміни і розриву соціальних зв'язків, що мають наслідком завдання потерпілому таких різновидів шкоди:

1) ускладнення або позбавлення можливості задоволення охоронюваного законом інтересу щодо об'єкта права інтелектуальної власності (що може виражатися, наприклад, у формі неотримання чи недоотримання вигоди (доходу) належним суб'єктом і отримання такої вигоди (доходу) неналежним суб'єктом);

2) завдання шкоди честі, гідності, діловій репутації (зокрема, у разі створення контрафактної продукції і розповсюдження її під іменем справжнього автора);

3) втрата зв'язку творця з об'єктом права інтелектуальної власності (наприклад, у разі знищення, руйнування об'єкта права інтелектуальної власності), виключення належного суб'єкта з кола суб'єктів відповідних правовідносин (наприклад, у випадку привласнення авторства, вчинення плагіату та ін.), вчинення дій, що свідчать про невизнання авторства тощо;

4) спричинення душевних (моральних) страждань у зв'язку із знищенням, руйнуванням об'єкта права інтелектуальної власності, що пов'язане із припиненням існування результату інтелектуальної, творчої діяльності людини і, відповідно, неможливістю відновлення втраченого унікального продукту;

5) розповсюдження відомостей, які мали б зберігатися у таємниці, що крім, власне, незаконного поширення комерційної чи банківської таємниці може бути пов'язаним також із розповсюдженням певних особистих даних щодо особи, а, отже, у тому числі включати в себе порушення таємниці особистого життя.

Важливим є те, що негативний вплив на потерпілого і, відповідно, виникнення внаслідок вчинення злочинного діяння душевних страждань можна віднести до таких значень, об'єктивна оцінка яких є значним чином ускладненою. Зокрема, дискусійними є питання як щодо можливості здійснення оцінки моральних страждань, вираженої у матеріальній формі (у певних одиницях виміру), так і відносно можливості повноцінного відшкодування завданої шкоди і повного відновлення особи після

⁵ Добренєков В. И., Кравченко А. И. Фундаментальная социология : В 15 т. Т. 5: Социальная структура. – М. : ИНФРА-М, 2004. – VIII, 1096 с. – С. 348-351.

⁶ Добренєков В. И., Кравченко А. И. Фундаментальная социология : В 15 т. Т. 4: Общество: статика и динамика. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 1120 с. – С. 657.

вчиненого щодо неї суспільно небезпечного діяння. Так, наприклад, у літературі вірно відзначається, що у випадку посягань на майнові права особи їх можливо відновити через відшкодування вартості. У той же час, у разі розголошення певної інформації, таке відновлення вбачається неможливим, оскільки «розголошена інформація вже не зможе знову стати таємницею, незважаючи на притягнення винного до відповідальності⁷».

У Кримінальному кодексі України⁸ ці негативні прояви відображено у формулюваннях «порушення права» (статті 176, 177, 229 КК України); «привласнення авторства» (ст. 177 КК України); «дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей», «умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника» (статті 231, 232 КК України).

Вказані зміни слід вважати негативними з огляду на те, що вони відображають перемену якісних та/або кількісних показників компонентів об'єкта кримінально-правової охорони у виді їх погіршення та/чи зменшення.

Література:

1. Берзін П. С. Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг: аналіз складів злочину, передбаченого ст. 229 КК України: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 316 с.
2. Горпинюк О. П. Кримінально-правова охорона інформаційного аспекту приватності в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Горпинюк Оксана Петрівна; Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2011. – 242 с.
3. Добренев В. И., Кравченко А. И. Фундаментальная социология : В 15 т. Т. 4: Общество: статика и динамика. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 1120 с.
4. Добренев В. И., Кравченко А. И. Фундаментальная социология : В 15 т. Т. 5: Социальная структура. – М. : ИНФРА-М, 2004. – VIII, 1096 с.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Офіційний вісник України 2001 р., № 21, стор. 1, стаття 920.

⁷ Горпинюк О. П. Кримінально-правова охорона інформаційного аспекту приватності в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Горпинюк Оксана Петрівна; Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2011. – 242 с. – С. 25.

⁸ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Офіційний вісник України 2001 р., № 21, стор. 1, стаття 920.

6. Нерсисян А. С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності: Монографія. – Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2010. – 192 с.
7. Фесенко Є. В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: спеціальність 12.00.08 / Фесенко Євгеній Володимирович; Національна академія внутрішніх справ України. – Київ, 2004. – 426 с.
8. Харченко В. Б. Кримінально-правова охорона прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в Україні: монографія / В. Б. Харченко. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 480 с.

Коротюк О. В.

**МЕХАНІЗМ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛИМ У РАЗІ
ВЧИНЕННЯ ПОСЯГАННЯ НА ОБ'ЄКТ ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.**

У статті розглянуто особливості механізму заподіяння шкоди потерпілим у разі вчинення посягання на об'єкт права інтелектуальної власності. Встановлено, що негативні прояви злочинного впливу на потерпілого є ускладнення або позбавлення можливості задоволення охоронюваного законом інтересу щодо об'єкта права інтелектуальної власності, втрата зв'язку творця з об'єктом права інтелектуальної власності тощо. Ці зміни є негативними з огляду на те, що вони відображають перемену якісних та/або кількісних показників компонентів об'єкта кримінально-правової охорони у виді їх погіршення та/чи зменшення.

Ключові слова: механізм заподіяння шкоди, потерпілий, об'єкт права інтелектуальної власності, кримінально-правова охорона, посягання.

Коротюк О. В.

**МЕХАНИЗМ ПРИЧИНЕНИЯ ВРЕДА ПОТЕРПЕВШИМ ПРИ
СОВЕРШЕНИИ ПОСЯГАТЕЛЬСТВА НА ОБЪЕКТ ПРАВА
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ.**

В статье рассмотрены особенности механизма причинения вреда потерпевшим в случае совершения посягательства на объект права интеллектуальной собственности. Установлено, что негативные проявления преступного воздействия на потерпевшего являют собой осложнения или лишения возможности удовлетворения охраняемого законом интереса к объекту права интеллектуальной собственности,

потерю связи творца с объектом права интеллектуальной собственности и тому подобное. Эти изменения являются негативными ввиду того, что они отражают изменение качественных и / или количественных показателей компонентов объекта уголовно-правовой охраны в виде их ухудшения и / или уменьшения.

Ключевые слова: механизм причинения вреда, потерпевший, объект права интеллектуальной собственности, уголовно-правовая охрана, посягательство.

Korotiuk O. V.

MECHANISM OF INJURY DAMAGE TO VICTIMS DURING THE ENCROACHMENT ON OBJECT OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS.

The article deals with the peculiarities of the mechanism of injury damage to victims in the case of infringement of object of intellectual property rights. It has been established that the negative effects of criminal influence on the victim are complication or deprivation of the possibility of satisfying the legitimate interest in the object of intellectual property rights, loss of communication of the creator with the object of intellectual property rights, etc. These changes are negative because they reflect changes in the qualitative and / or quantitative indicators of the components of the criminal defense object as they deteriorate and / or decrease.

Keywords: mechanism of injury damage, victim, object of intellectual property rights, criminal protection, encroachment.

КОМІТЕТИ НЕЗАМОЖНИХ СЕЛЯН: ЛІКВІДАЦІЯ ПІД ЧАС ГОЛОДОМОРУ

Байкєніч Дмитро Вікторович

кандидат історичних наук, Інститут дослідження Голодомору,

Національний музей Голодомору-геноциду

Українське село було колискою національної культури, скринею, яка зберігала в собі народну пам'ять про козацьке минуле. Саме селяни-власники були носіями ідеї відродження української держави. Після того, як українські землі були окуповані радянською владою, розгорнулася боротьба з куркулями. Оскільки власників землі на селі було багато, то радянська влада спрямовувала свою політику на розкол села, нацьковування сільської бідноти на селянина-власника. Ефективним механізмом реалізації цих задумів стали місцеві класові організації – комітети бідноти та комітети незаможних селян (КНС).

КНС в УСРР були створені в 1920 р. Їх організацією займалися відряджені з українських і російських міст комуністи. На комнезамівців покладалося завдання «ліквідації куркульства як класу», позбавлення селян-власників можливості впливати на сільське життя. Комнезами стали одними з головних виконавців політично-господарчих кампаній: контролювали хід хлібозаготівлі, створювали «буксирні бригади» і спеціальні загони активістів із вилучення хліба й усуспільнення селянського майна, розповсюджували лотереї, займалися мобілізацією коштів, реалізацією позик, доведенням плану до двору, вербуванням робсили тощо.

За твердженням Джеймса Мейса, до складу КНС входили здебільшого маргінальні елементи села, яким новий режим надав необмежену владу. Окрім того, серед активістів КНС було багато «червоних» партизан та демобілізованих червоноармійців. Під час НЕПу роль комнезамів на селі помітно ослабла. Багато селян залишили організацію, або не пройшли чистки. Державна підтримка осередків була непослідовною [1].

У 1929 р. розпочалася суцільна колективізація. Наступного року КНС повторно були оголошені «бойовими органами керівництва класовою боротьбою». Основною метою їх «реінкарнації» визначалась допомога в колективізації, а їх новою складовою мали стати наймитсько-незаможницькі групи при колгоспах. Комнезами брали активну участь у репресіях щодо селян-власників, нерідко через можливість пожитися «чужим добром».

Масштабний спротив колективізації призвів до тимчасового призупинення тотального усуспільнення майна на селі. Проте вже у вересні 1930 р. ЦК ВКП(б) надіслав до керівництва національних республік директивний циркулярний лист «Про колективізацію». Відповідно до документа, УСРР мала подвоїти темпи колективізації та завершити її на півдні республіки (у зернових районах) вже у 1931 р.

З метою пропаганди колгоспного будівництва, радянська влада вирішила першими загнати до колгоспів всіх комнезамівців. До них була найбільша довіра, а отже і робилася основна ставка. Для показової демократії було потрібно, щоб делегати від сільських КНС власноруч проголосували за загальний вступ незаможників до колгоспів.

Обслідування діяльності КНС щодо колективізації районів виявило недієздатність організацій через «опортунізм керівництва». Ситуацію мали змінити заплановані на кінець 1930 р. перевибори керівних органів і голів РайКНС та СільКНС. У призначений термін вони не відбулися, а затягнулися на кілька місяців [2]. Цей випадок чітко дав зрозуміти, що участь комнезамів у радянських кампаніях на селі до того часу була зумовлена більше споживчими мотивами, ніж ідеологічними. Це підірвало авторитет КНС.

На 6-му з'їзді рад СРСР було визначено всеохоплюючий вступ активістів КНС до колгоспів протягом 1931 р.: «Лише той бідняк і середняк – одноосібник продовжує лишатися спільником робітничої кляси, хто разом з робітничою клясою допомагає провадити рішучу боротьбу з куркулем... Бідняка й середняка-одноосібника, який допомагає куркулеві боротися з колгоспами і підриває колгоспне будівництво не можна назвати спільником і тим більше підпорою робітничої кляси, – він на ділі спільник куркуля... Для того, щоб стати справжньою підпорою радянської влади, перед бідняком і середняком одноосібником один шлях – шлях допомоги колгоспам, а потім і вступу до колгоспів» [3].

Результат був передбачуваний – заплановане не було втілене в життя. Значна кількість комнезамівців, які отримали хоча і невелику, але свою ділянку землі, завели господарство та час від часу «збагачувалися» майном розкуркулених, не хотіли віддавати набуте до загального користування. Тож вони перетворилися на непередбачувану та не зовсім контрольовану групу.

Фіаско з показовою всеохоплюючою колективізацією активістів КНС у селі повторно підірвало довіру до них з боку влади. Проте тотальних репресій щодо цієї верстви одразу не послідувало – їх ніким було швидко замінити. Ставку зробили на МТС, мережа яких від того часу активно почала розбудовуватися. Їм і делегувалася частина повноважень комнезамів.

Попри «втрачену» довіру до комнезамів, їх активно використовували під час жорсткої хлібозаготівельної кампанії 1931–1932 рр. [4]. Тоді через штучно створений дефіцит харчів селяни, котрі голодували, вимушено ставали колгоспниками і робітниками промисловості. Цей голод активісти КНС пережили за рахунок частки відібраного в інших селян.

Постанова ЦК ВКП(б) від 2 серпня 1931 р. зазначала, що «суцільна колективізація» це колективізація не 100 % домогосподарств, а не менш 68-70 %. Вже на початку 1932 р. влада оголосила про завершення цього процесу в УСРР. Не дивлячись на виконання основної мети і логічного розпуску або нових завдань для КНС, вони продовжили «класову боротьбу» надалі.

Хлібозаготівля та вилучення харчів 1932–1933 рр. стали останнім завданням активістів КНС, які не вступили до колгоспів. Задля власного порятунку від голодної смерті ціною нівелювання моральних і загальнолюдських цінностей, незаможники виконали всю «чорну роботу» Голодомору-геноциду забезпечуючи тотальну конфіскацію харчів. Одразу після цього – 8 березня 1933 р., в розпал Голодомору, КНС були ліквідовані постановою ВУЦВК [5]. Частина вчорашніх виконавців стала жертвами. Їх роль у «класовій боротьбі» перебрали політвідділи МТС, які були організовані в січні 1933 р.

Штучно створена більшовиками для впровадження радянської політики у селі класова організація КНС відіграла одну з провідних ролей руйнування усталеного способу життя українського села. Мережа КНС дала змогу охопити репресіями кожен сільський населений пункт УСРР. Зрештою, прерогатива власного збагачення перед виконанням партійних ухвал, перевела незаможників у табір «супротивника». Залучених до активної фази винищення українців голодом, активістів КНС було також кинuto під репресивний маховик геноциду.

Література:

1. James E. Mace The Komitety Nezamozhnykh Selian and the Structure of Soviet Rule in the Ukrainian Countryside, 1920-1933 // Soviet Studies, Vol. 35, № 4 (Oct., 1983). p. 4; Левандовська Е. Роль Комітетів незаможних селян у реалізації радянської політики в українському селі // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2013. № XXXVII. С. 122.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1085. Арк. 70.
3. ЦДАВО України Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1114. Арк. 75.
4. ЦДАВО України Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1085. Арк. 231.
5. Комітети незаможних селян України (1920-1933). 3б. Документів і матеріалів / Під ред. І. К. Рибалка. Київ : Наукова думка, 1968. С. 589.

ГОЛОДОМОР 1932–1933 РОКІВ ЯК ПРОЛОНГОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ПОРАЗКИ УКРАЇНСЬКИХ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

Старовойт Світлана Володимирівна

кандидат історичних наук, Національний музей Голодомору-геноциду

Період визвольних змагань українського народу протягом 1917–1921 рр. викликає багато дискусій серед фахівців і донині. Він, напевно, є одним із найгірших моментів в історії нашої країни, особливо з позицій набуття державності, як не до кінця реалізована спроба. Серед головних причин поразки багатьма дослідниками цього періоду української історії називаються внутрішня слабкість і «незрілість» національного руху, різновекторність дій та відсутність консолідованості політичних сил, вразливі ілюзії парламентського та федералістичного кшталту як політичної еліти, так і військовиків, у справі будівництва незалежної держави.

Для успішної розбудови нашої держави сьогодні важливо знати і розуміти причини цієї поразки. Не менш важливо докладно вивчати подальші події в історії України, що стали можливими саме через поразку визвольних змагань, були проявом помсти за намір створити самостійну окрему державу, що упокорили українців через фізичний страх знищення за саму приналежність до української нації.

Чи пов'язаний злочин Голодомору, інспірований і здійснений владою радянської Росії в Україні у 1932–1933 роках із становленням української державності? Злочин, який позбавив українців опори нації – споконвічного селянина-хлібороба з його віковими моральними цінностями і повагою до своєї тяжкої праці і землі-годувальниці; позбавив нас найкращих представників інтелектуальної еліти, переведених до категорій запродавців, шпигунів, зрадників від часу першого гучного процесу над учасниками Спілки визволення України.

З приходом більшовиків в Україну селяни зіткнулися з узаконеним державним грабунком, позначеним поняттям «продрозверстка», що викликав спротив і появу організованих загонів протидії владі. Потім у повсякденне життя прийшло словосполучення «колективне господарство» і політика потенційних окупантів змінилася – безліч партійних і державних документів 1919–1920 рр. свідчать про пошук владою підтримки серед українського селянства, зокрема й резолюція ЦК РКП(б) «Про радянську владу на Україні». У цьому документі визначено перспективи національної, земельної та продовольчої політики більшовиків та наголошено на поступовому і обережному запровадженні радгоспів та колективних форм господарювання «на добровільній основі» [1].

Проте очікування у сторін від майбутнього були різні. Якщо український селянин хотів отримати власний наділ землі для господарювання, то влада прагнула тільки одного – отримати якомога більше хліба. Тодішній провідник більшовиків Ленін у доповіді на засіданні фракції ВЦРПС 12 січня 1920 р., коли мова йшла про забезпечення продовольством голодуючих робітників і жителів міст та Червоної армії, наголосив, що «хліб є в надлишку тільки на Україні». Менш ніж за місяць, 5 лютого 1920 р., у доповіді про міжнародне і внутрішнє становище РРФСР на конференції залізничників Московського вузла зауважив таке: «Ми стоїмо зараз перед загрозою зупинки залізниць, що означало б остаточну загибель. Холод та голод в країні ніколи ще не був таким тяжким, як зараз, а між тим в наших руках багатства Сибіру та України, і нами заготовлено 90 000 000 пудів хліба» [5].

Остаточне утвердження радянської влади в Україні співпало у часі з несприятливими погодними умовами посухою 1921–1922 рр. і єдиним можливим виходом для голодуючого Поволжя стало українське зерно. Про південні степові райони України – Катеринославщину, Запоріжжя, Донеччину, Миколаївщину, Одещину майже не говорили. Між тим у доповіді представника об'єднаної місії Червоного Хреста Ф. Нансена згадано близько 8 млн селян, які голодували на півдні України взимку 1922 р. [2].

Потребують наголошення декілька моментів. Саме в цей період з метою викачування хліба стали використовуватися окремі загони червоноармійців, що із застосування збройної сили збирали продрозверстку. Для забезпечення процесу і нівелювання випадків індивідуального спротиву застосовано систему колективної відповідальності всіх жителів населеного пункту за виконання продрозверстки. Було відпрацьовано механізм протиставлення найбільш вразливих верств українського села до заможних селян шляхом створення пролетарських об'єднань селян, так званих комнезамів, і використання їх членів у самий нищий спосіб – активна робота з вилучення зерна, інших продовольчих товарів винагороджувалася частиною реквізованого. У середині серпня 1921 р. введено систему надзвичайних заходів при вилученні продподатку, серед яких створення воєнізованих хлібозаготівельних робітничих формувань, продовольчих дружин, введення військових частин до тих волостей, що опиралися такій «продзаготівельній діяльності». Такі радикальні підходи вкупі із прямою загрозою смерті від голоду дуже швидко знизили градус соціальної напруги в Україні.

За твердженнями різних дослідників кількість померлих від голоду 1921–1923 рр. коливається в межах від 250 до 500 тис. осіб. Подальші події 1932–1933 рр. дають підстави говорити, що про жаль за людськими

життями чи усвідомлення хибності використаних методів не йшлося. Найважливішим для нової влади стало розуміння, що людина, яка думає про порятунок свого життя і життя рідних мало схильна до антиурядових виступів. Позбавлення людини можливості задовольнити свою фізіологічну потребу в їжі для елементарного виживання виявилось найефективнішим способом упокорення незгідних з новою державною політикою.

Серед істориків, що вимушено приречені досліджувати спільну історію колишньої радянської імперії, до цього часу точаться непримиренні дебати щодо причин Голодомору 1932–1933 рр. в Україні – для українських істориків та переважної більшості світової наукової спільноти і так званого «всесоюзного голоду» – для російських. Останні схиляються виключно до помилок в економічній політиці і несприятливих погодних умов. Так, можна погодитися з наявними проблемами у плануванні засівних площ і хлібозаготівель та частково з примхами природи, хоча у численних опублікованих свідченнях людей, що пережили Голодомор, з різних куточків України дуже часто згадується хороший урожай у ті страшні роки. Численні архівні документи свідчать про іншу картину буття українського народу [3, 4].

Розпочатий у 1928 р. курс на суцільну колективізацію і методи її втілення в життя викликали широкий спротив серед українських селян, що виявився у великій кількості повстань протягом 1929–1932 рр. Щоб забезпечити її проведення найбільш здатних господарів серпневою постановою РНК УСРР 1929 р. віднесено до категорії так званих «куркулів» і створено протистояння між ними і найбіднішими селянами, які часто були активістами колгоспного руху. Це протистояння в подальшому було використано для проведення хлібозаготівельних кампаній. Застосований диференційований розподіл плану хлібозаготівлі між різними категоріями – тверде чи експертне завдання для куркулів та підкуркульників, контрактаційні договори для господарів-середняків та система жорстких штрафів за невиконання будь-якого з планових завдань, включаючи державні позики і сплату податків призвели до розорення і знищення цих категорій самостійних господарів як альтернативи колгоспам. Тому перебування у колгоспі і успішне виконання плану хлібозаготівлі стало обов'язковою умовою для отримання зерна на трудовні чи баланди у їдальні на польовому стані. Після зруйнування традиційної системи хазяйнування, інституту церкви, як моральної підтримки існування громади, і суспільних відносин всередині неї останнім важелем впливу став організований дефіцит продовольчих товарів на територіях, де населення виявляло спротив. Навіщо цей важіль було використано відповів тодішній керівник радянської держави, який за декілька років до трагедії 1932–1933 рр. сказав, що «селянство є основна

армія національного руху ... і національне питання по суті є питанням селянським».

Література:

1. Рубльов О.С., Реєнт О.П. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. – Київ: ВД «Альтернативи». – 1999. – 320 с.
2. Самійленко І. Соціополітичне тло голодового геноциду в Україні (Комунізм – смертельний ворог села): Історичний нарис. – Київ: Просвіта. – 39 с.
3. Голодомор 1932–1933 років в Україні: документи і матеріали / Упоряд. Р.Я. Пиріг / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 1128 с.
4. 33-й: голод: Народна Книга-Меморіал / Упоряд.: Л.Б. Коваленко, В.А. Маняк. – Київ: Рад. письменник, 1991. – 584 с.
5. Сайт «Ленін: революціонер, мислитель, людина». – Режим доступу: <https://leninism.su/works/99-v-i-lenin-neizvestnye-dokumenty-1891-1922/3652-dokumenty-1920-g-fevral.html>. – Дата звернення 04.02.2020.

ІСТОРИЧНО ВІДОМІ ФАКТОРИ, ЯКІ МАЮТЬ ВПЛИВ НА ПОКРАЩЕННЯ ТА ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ

Божьєва Світлана Миколаївна

аспірантка, Ужгородський національний університет, м. Ужгород

Ключові слова: Добробут, протестантизм, економічна теорія, фактори розвитку.

Анотація. На протязі багатьох віків складалась історія економічної думки, поведінкової економіки людини, становлення законів права власності, етики бізнесу, моральної та правової складової сталої економіки. Добробут населення, економічне зростання країн досліджували багато соціологів, економістів, політичних діячів. Добробут населення та економічне зростання країн досліджували такі вчені: А. Сміт, Д.Рікардо, Макс Вебер в його роботі "Протестантська етика та дух капіталізму", Кемпбелл Р. Макконел та Стенлі Л. Брю - "Економікс" (ця робота є основним підручником для вивчення економіки в колледжах на економічних факультетах), Реформація у Європі та шанс для України» - Вернон Сміт та Роман Шеремета, та інші.

Актуальність. Тема економіки, успішності країни окремо та в рейтингу глобального світу не нова, багато досліджень на цю тему існує. Останні декілька років в Україні дуже актуальною є тема євроінтеграції, багато зусиль докладено на дослідження, чого ж саме не вистачає для євроінтеграції та добробуту населення в Україні, які саме "європейські цінності" Україна має перейняти від західних країн. В цій роботі буде розглянуто цілісний погляд на фактори, не відокремлюючи галузі одну від одної. Саме цілісний погляд на проблему, методом від дедукції до індукції вірним буде вирішення проблеми.

Також, згідно з визначенням терміну, **Еконóміка** або **економічні науки** (від дав.-гр. οἶκος, oἶκος - «дім» та дав.-гр. νόμος - «закон») — комплекс суспільних наукових дисциплін про господарство, а саме — про організацію та управління матеріальним виробництвом, ефективне використання ресурсів, розподіл, обмін, збут і споживання товарів та послуг [1]. В цих визначеннях підкреслюється саме сукупність окремих факторів, отже розглядати їх окремо не має сенсу.

Кемпбелл Р. Макконнел визначає такі причини успіху на шляху ускорення економічного зростання, в той час, як інші далеко позаду - ці причини полягають в різних матеріальних та соціально- культурних умовах. Тобто, за його думкою це також не окрема наука цифр та формул,

але й соціально- культурні умови [2]. За думкою Макконнела, вплив на бідність країн мають такі фактори:

- бідність природних ресурсів (але виключенням є Японія, Ізраїль, Швейцарія, тому це твердження не є однозначним);
- трудові ресурси. З точки зору трудових ресурсів для багатьох економічно відсталих країн характерні - перенаселеність, широке поширення безробіття та неповне використання робочої сили, низька продуктивність праці;
- технічний прогрес;
- соціокультурні(прихильність племінним відносинам, кастова побудова суспільства, релігійні та філософські вчення про “непередбачуваність”, тобто, що вчинки не мають вплив на зусилля людини) та інституціональні(корупція та хабарництво) фактори.

Згідно з Макконнелом, роль держави в бідних країнах на початку стадії зростання має бути ключовою. Як і за думкою багатьох економістів, в стадії реформ має бути перехідна економіка, від централізованої планової до ринкової системи. Для цього важлива роль держави.

З загального огляду економіки успішних країн, а саме західних(Європи, Америки) є відома в країнах СНГ є праця Макса Вебера “Протестантська етика та дух капіталізму”. В цій праці М. Вебер досліджує, “які саме зчеплення обставин призвело до того, що саме на Заході виникли такі явлення культури, котрі розвивалися в напрямку, отримавши універсальне значення” [3]. В своєму дослідженні він підкреслив, що на становлення капіталізму суттєво вплинула протестантська етика - це вчення християн - протестантів на Заході після Реформації в 1517-1648 роках, про сумлінність праці, відповідальність перед Богом за результати та методи своєї підприємницької діяльності. Сучасний релігіознавець Дмитро Горевої в своїй праці “Як протестантизм вплинув на добробут” висловив свою думку з приводу теорії М. Вебера: “Відповідна орієнтація на результат формує особливе ставлення до роботи. Набравшись сміливості можна сказати, що утворюється певний моральний кодекс неписаних законів про працю. Відношення до останньої поступово стає не як до засобу, а як до мети. У свідомості людини формується працелюбність, відповідальність, чесність та порядність. Саме це Вебер і мав на увазі під «протестантською етикою». Тобто людина має певний аскетизм, чесне ставлення до праці. Отриманий прибуток вкладається у справу, розвиток, а не витрачається на розваги, і так по колу. Невитрачені прибутки дають змогу інвестувати і створювати нові варіанти заробітку. Саме це, на думку Вебера, спричинило той факт, що в Німеччині керманичами великого капіталу були саме протестанти. У Європі заможніші протестантські країни Півночі, на відміну від південних католицьких чи східних православних” [4]. Тобто, за думкою М.

Вебера, одне з найважливіших складових успішної економіки - є трудові ресурси (люди) та соціально - культурні умови.

Якщо розглядати Україну, то серед факторів для розвитку в нашій країні існують: природні ресурси (земля, ліс, корисні копалини, ...), інвестиції, обладнання, трудові ресурси. Але в основі вільного ринку, неконтрольованого державою, лежить доброчесність ведення бізнесу, сумлінна праця, відповідальність та чесність, незалежно від статусу людини - як робочих на промислових підприємствах, так і в державних структурах, закладах освіти, медичних закладах, судової ланки, важкої промисловості, і т.д. - тобто майже в кожній галузі не вистачає сумлінних, чесних робітників, без чого держава не може економічно зростати. Для вирішення цієї проблеми, треба популяризувати етику ведення бізнесу, праці, взаємоповаги ще в дитячих закладах та сім'ях, держава повинна співпрацювати з громадськими та релігійними організаціями, які займаються вирішенням соціальних проблем, сприяти науковим дослідженням соціальних явищ в країні.

Література:

1. Вікіпедія, Економіка (<https://uk.wikipedia.org/wiki>), 2018
2. Макконнел К.Р., Економикс, Принципы, проблемы и политика./ Макконнел К.Р., Брю С.Л.; пер. с англ. С. В. Черпаков (руководитель группы переводчиков). - Киев, совместное издание "Хагар" и "Бунчук", 1993. - с.751
3. М. Вебер, Протестантська етика і дух капіталізму/ Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер. з нім. О. Погорілого. — К. : Основи, 1994. - с.1-2
4. Дмитро Горєвой, Як протестантизм вплинув на добробут (<http://rellab.org.ua>), 2018

ВПЛИВ ФЕМІНІСТИЧНОГО РУХУ НА АКТИВІЗАЦІЮ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОКУЛЬТНИХ ТАЄМНИХ ТОВАРИСТВ В АНГЛІЇ XIX СТ.

Помазан Дмитро Юрійович

аспірант, кафедри історії, археології та філософії Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького.

Феміністичні ідеї та проблеми гендерних взаємовідносин є доволі актуальні в сучасному Світі. Для кращого розуміння сучасних світоглядних концепцій суспільства, важливо розглянути їх витоки в

контексті історичного процесу. Водночас, актуальність поставленої теми, зумовлена тим, що вона є недостатньо розкритою в сучасній історіографії європейських таємних товариств езотеричного характеру. Метою статті – є висвітлення впливу феміністичного руху на активізацію діяльності таємних езотеричних організацій в Англії XIX ст.

Представлена тема, змістовно висвітлюється переважно в роботах закордонних фахівців. Наприклад в роботі сучасної дослідниці Алекс Оувен «The Place of Enchantment British Occultism and the Culture of the Modern», розглядається окультний рух Британії XIX ст. в контексті культурних передумов та приділяє значну увагу ролі жінки в цьому процесі (Owen, 2004). Також, це питання опосередковано висвітлюється в роботі Алісон Батлер «Victorian Occultism and the Making of Modern Magic», де авторка розглядає становлення окультизму у «Вікторіанську» епоху (Butler, 2011).

Сучасна езотерична традиція доволі сильно пов'язана с феміністичними ідеями в різних аспектах свого існування. Наприклад, одним з найпопулярніших окультних напрямів сьогодення є – «Вікка», що представляє собою симбіоз церемоніальної магії та культу язичеської Богині, яка відображає сакральну сутність жінки. Хоча серед представників цього напрямку немає єдиної точки зору на історію свого культу, але більшість сходяться в тому, що зв'язок феміністичних тенденцій та представників езотеричного руху XIX ст. зіграли ключову роль в становленні сучасних окультних концепцій (Drury, 2011).

Доречно зазначити, що процес трансформації правового статусу жінки в європейському суспільстві проходив доволі складний шлях та перетворився на політичний рух в більшості країн Західноєвропейського регіону у XIX ст. Зокрема феміністичні тенденції були одним з ключових світоглядних елементів нової моделі суспільства. Як зазначає А. Батлер, фемінізм можна вважати симптомом руйнації старої моделі соціуму християнського зразка, де патріархальна правова система мала домінуючі позиції (Butler, 2011, р. 167). Втім, трансформація правових відносин дозволила змінити ставлення більшості чоловіків до жінок, що було виражено в можливостях реалізації жінки, як повноцінного члена суспільства. Зокрема, були зняті обмеження на здобування освіти, що в свою чергу сприяло розширенню ринка праці, а також відкрило можливість займати вагомі посади в місцевих органах самоврядування (Owen, 2004, р. 86).

Варто зауважити, що езотеричні товариства в своїй більшості мали прогресивний характер та були антагоністичні до більшості традиційних елементів суспільства. Дана тенденція була притаманна, також у ставленні окультистів до жінок в лавах своїх організацій. Як зазначав один із

видатних окультистів Англії XIX ст. - В. В. Весткот, для магічних практик немає обмежень в гендерному контексті, головне це прагнення і воля адепта (Owen, 2004, p. 88). Окультині товариства не тільки приймали до своїх лав жінок, але і існували приклади коли жінки засновували товариства (О. П. Блаватської та А. Кінгсфорд). Багато жінок бачили в даних релігійних інститутах можливість духовної еволюції і вільну реалізацію своїх прав (Owen, 2004, p. 89).

Також цей процес можна прослідкувати на прикладах конкретних езотеричних організацій. Зокрема, як було вказано вище засновницею «Теософського Товариства» була О. П. Блаватська, до лав саме цієї організації була залучена велика кількість представниць феміністського руху. До головних прихильників цього напрямку варто віднести: Енні Базант, Дору Мерсен, Шарлоту Деспард, Єву Гор-Бут. Зв'язок цієї концепції з окультизмом був настільки сильний, що з'явився термін «теософський фемінізм», який відображав тісну співпрацю цих суспільних парадигм (Owen, 2004, p. 87-88).

Водночас, доволі показовою була ситуація, в лавах найвпливовішого езотеричного товариства Західної Європи – «Ордену Золота Зоря». В перший рік своєї діяльності до лав товариства вступили десятки жінок, різного соціального статусу (Howe, 2008, p. 119-124). До осередків Золотої Зорі входила значна кількість жінок аристократичного походження. Серед представниць, цього класу доречно виділити: Ганну де Брімон, Сару Агнесу Софію Фон Палладант, Айвору Герберт, Габріелу Бортвік та ін. (Howe, 2008, p. 120). Як і у випадку з Теософським Товариством, до структур Ордену Золота Зоря вступали активні діячі феміністичного руху. Наприклад, ірландська акторка та громадський діяч Гонн Мод, яка радикально відстоювала феміністичні ідеї (Howe, 2008, p. 121).

Література:

1. Butler, A. (2011). *Victorian Occultism and the Making of Modern Magic*. London: Palgrave Macmillan, 226 p.
2. Drury, N. (2011). *Stealing Fire from Heaven. The Rise of Modern Western Magic*. URL: <https://opacplus.bsb-muenchen.de/title/BV037310228>
3. Хоув, Э. (2008). Маги Золотой Зари: док. история маг. ордена, 1887-1923. Москва: Энигма Одди-Стиль, 624 с.
4. Owen, A. (2004). *The Place of Enchantment British Occultism and the Culture of the Modern*. Chicago: The University of Chicago Press, 356 p.

ВОЕННО-ТЕХНИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО БРАЗИЛИИ И КНР В XXI ВЕКЕ

Хуан Сюйшэн

аспирант, Белорусский государственный университет, г. Минск

Бразилия и Китай – два государства с наиболее протяженными сухопутными границами в мире, после России. Помимо задач охраны собственных границ оба эти государства ведут активное военное строительство, и заинтересованы в военно-техническом сотрудничестве.

В первую очередь необходимо очертить круг проблем и интересов Бразилии и Китая в области военно-технического сотрудничества.

Бразилия – государство, которое до конца 80-х лет XX века занимало пятое место по производству и продажам вооружений. Однако в результате смены власти с военной хунты на гражданскую в 1984 году, Бразилия постепенно утратила свои лидерские позиции, сохранив, вместе с тем, лидерство в производстве некоторых видов обычных вооружений. В 2008 году в стране была принята новая оборонная стратегия, которая дала импульс возрождению ВПК Бразилии. ВПК Бразилии в настоящее время закрывает 75% потребности в вооружениях, в основном – в обычных вооружения [1, с. 45].

У Бразилии с военной точки зрения есть две основные уязвимости – огромная граница практически не охраняется с суши, а также весьма слабо охраняется исключительная экономическая зона Бразилии с моря, а именно там, на 180 км морского шельфа, на сегодня разведаны значительные запасы полезных ископаемых, и интерес многих стран-соседей по континенту направлен именно в сторону морского шельфа. На шельфе в Атлантическом океане в бразильской исключительной экономической зоне запасы нефти оцениваются в 70 млрд. баррелей [1, с. 46].

Поэтому для Бразилии критически важным является оснащение своих вооруженных сил современной боевой авиацией, изделиями аэрокосмической промышленности, атомными подводными лодками. Кроме этого, Бразилия находится в процессе разработки собственного ядерного оружия, и заинтересована в приобретении технологий и изделий в данной области.

Китай – это государство с огромным военным бюджетом, с армией, которая постоянно обучается и оснащается современными видами вооружений. Китай активно осваивает производство современных вооружений, как обычных, так и высокоточных, а кроме того, является обладателем ядерного оружия.

Основными проблемами и уязвимостями Китая являются:

- конкуренция с США в Южно-китайском море;
- чрезмерная концентрация промышленности страны на юге, там, где она весьма уязвима для любого агрессора, обладающего сильным флотом.

Бразилия и Китай в настоящее время наладили активное военное и военно-техническое сотрудничество в рамках БРИКС. О масштабах такого сотрудничества можно судить по данным таблицы 1.

Таблица 1 – Показатели военно-технического сотрудничества Бразилии и Китая в рамках соглашений БРИКС за 2017 г.

Страны	Экспорт, млн. долл. США			Импорт, млн. долл. США		
	Всего	В страны БРИКС	Доля стран БРИКС	Всего	Из стран БРИКС	Доля стран БРИКС
Бразилия	301	-	-	1573	165	10,5
Китай	7612	1267	16,6	6880	4071	59,2

Примечание: источник данных [2, с. 25]

В 2017 году в рамках военно-технического сотрудничества между указанными государствами заключены и на сегодня исполнены контракты на [2, с. 27]:

- вывод на орбиту пяти бразильских спутников CBERS (наблюдение и различные виды разведки на территории Южной Америки);
- постройка судна «Витал де Оливейра»
- поставка башни для БТР 8х8, вооруженной пушкой калибра 105 мм;
- поставка 24 истребителей FC-1/JF-17;
- прорабатывается вопрос поставки в Бразилию корветов типа P18.

Бразилия и Китай позиционирует друг друга в качестве стратегических партнеров в области военно-технического сотрудничества.

Необходимо также отметить, что в целом сотрудничество Бразилии и Китая проходит в достаточно напряженной атмосфере. Набор претензий к китайским поставщикам у Бразилии традиционный, такой же, как и у других стран:

- абсолютное игнорирование прав интеллектуальной собственности, банальное копирование лучших разработок;
- торгово-экономическая экспансия, которая выражается в закупках преимущественно сырьевых ресурсов, и поставках по демпинговым ценам на рынок Бразилии продукции машиностроения;
- жесткая конкуренция с Китаем в странах Южной Америки и Африки (Ангола, Мозамбик, Кабо-Верде, Гвинея-Бисау) на традиционных рынках бразильских вооружений.

Яркими примерами такого поведения китайской стороны является скандал с производством копии бразильского самолет Embraer, а также попытками приобретения или копирования сверхсекретных технологий российского ВПК [2, с. 28].

Необходимо отметить, что военно-техническое сотрудничество осуществляется с гласной и негласной форме, поэтому некоторые аспекты и направления сотрудничества можно лишь предполагать.

Так, весьма перспективным является сотрудничество Бразилии и Китая в области развития космических технологий. Китай активно наращивает свою группировку спутников, а с территории Бразилии запуск ракет-носителей значительно экономичнее, по сравнению с другими территориями, из-за близости к экватору. Бразилия располагает необходимыми технологиями для строительства и обслуживания космодрома, с которого бы Китай мог осуществлять запуски своих носителей.

Весьма интересным может оказаться сотрудничество в области авиастроения. Дело в том, что военное авиастроение сегодня – это очень большой кластер и весьма передовые технологии. Бразилия вполне может в рамках БРИКС наладить сотрудничество с Россией и Китаем в области создания современных истребителей. На сегодня лишь три-четыре государства обладают технологиями производства самых современных авиационных двигателей – технологии производства некоторых их компонентов (например, лопаток турбин) являются государственной тайной, однако готовые двигатели можно приобрести, например, в России или Франции. Поскольку Бразилия не конфликтует с этими странами в области военно-технического сотрудничества, то она могла бы развивать производство авиационной техники на своей территории совместно с китайской стороной. На сегодня Бразилия изучает возможности производства штурмовой и военно-транспортной авиации совместно с Россией.

Таким образом, можно утверждать, что военно-техническое сотрудничество Бразилии и Китая на сегодня осуществляется с существенными проблемами, и по объемам оно относительно небольшое, но имеет большой потенциал для дальнейшего расширения.

Литература:

- 1 Бразильско-китайские отношения // Международная жизнь, 2018 г. №5, с. 45-47
- 2 Бразилия: состояние и перспективы развития военно-технического сотрудничества со странами высоких технологий // Экономика зарубежных стран, МГИМО – 2017, №3 (34) с. 23-29

Научный руководитель: Лашкевич Сергей Анатольевич, кандидат исторических наук, доцент, Белорусский государственный университет

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Maksurov Alexey Anatolevich COORDINATION OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE KINGDOM OF SWEDEN.....3

Антошкіна Валерія Костянтинівна ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ.....4

Добровольський Олексій Віталійович ДО РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ «ДЕРЖАВА».....7

Мошняга Любов Володимирівна СУЧАСНЕ ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.....8

Савченко Антоніна Михайлівна СОЦІАЛЬНІ НОРМИ. ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІСТЬ НОРМ ПРАВА З ІНШИМИ СОЦІАЛЬНИМИ НОРМАМИ.....13

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право

Лакатош Наталія Йосипівна, Ленгер Яна Іванівна ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ТА МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ДИТИНСТВА.....15

Литвинов Артем Вікторович ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ДОРОЖНЬОГО ГОСПОДАРСТВА.....17

Чайка Інна Миколаївна, Петровський Андрій Володимирович ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАТЬКІВ ЗА ВИХОВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ, ЯКІ СТАЛИ «БУЛЕРАМИ».....19

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

<i>Profatilo Halina Romanivna</i> REALIZACJA PRAWA DO INDYWIDUALNOŚCI UCZNIÓW I STUDENTÓW INSTYTUCJI EDUKACYJNYCH.....	21
<i>Білера Тетяна Юріївна</i> ПРОДАЖ КОНФІСКОВАНОГО МАЙНА ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ.....	22
<i>Бондарчук Наталія Вікторівна</i> ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА, ЯК ПРЕДМЕТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	24
<i>Ващенко Надія Сергіївна</i> ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ: ЗАКОН І РЕАЛЬНІСТЬ.....	26
<i>Гуйван Петро Дмитрович</i> ДО ТЕОРІЇ ПРО ПЕРЕРИВАННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ ІЗ ПРЕД'ЯВЛЕННЯМ ПОЗОВУ.....	29
<i>Козуб Ірина Георгіївна, Ільтьо Віктор Михайлович</i> ЩОДО ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ПРАЦІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ.....	33
<i>Розгон Ольга Володимирівна</i> РОЛЬ ПАРТНЕРІВ У СПІВПРАЦІ З НАУКОВИМ ПАРКОМ.....	36
<i>Тищук Наталія Олексіївна</i> ВОЛЯ ТА ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ ПРИ ВЧИНЕННІ ПРАВОЧИНІВ МАЛОЛІТНІМИ ТА НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ.....	38

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

<i>Акімов Михайло Олександрович</i> НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ У ТУРЕЧЧИНІ.....	41
<i>Жолудь Лариса Олександрівна</i> ПСИХОЛОГІЧНІ МАНІПУЛЯЦІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	44

Иванов Владимир Георгиевич ПОИСК И ОТОБРАЖЕНИЕ ЦИФРОВЫХ СЛЕДОВ УДАЛЕННЫХ ИЗОБРАЖЕНИЙ.....45

Ільїна Оксана Валеріївна ВПЛИВ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ.....50

Коцкулич Вероніка Вікторівна, Васильчук Лариса Богданівна ДО ПИТАННЯ ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ СУДУ ПРИСЯЖНИХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....53

Личак Володимир Васильович ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ДІЗНАВАЧА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....56

Марцінкевич Роман Ігорович УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....61

Яворська Юлія Вікторівна АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПІДСЛІДНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ.....63

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

Єсіна Ганна Валентинівна ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....65

Мисилюк Влада Сергіївна ГОСПОДАРСЬКІ ДОГОВОРИ У СФЕРІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ.....67

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право. Інформаційні технології

Коротюк Оксана Вікторівна МЕХАНІЗМ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛИМ У РАЗІ ВЧИНЕННЯ ПОСЯГАННЯ НА ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....71

Історія становлення української державності

Байкеніч Дмитро Вікторович КОМІТЕТИ НЕЗАМОЖНИХ СЕЛЯН:
ЛІКВІДАЦІЯ ПІД ЧАС ГОЛОДОМОРУ.....76

Старовойт Світлана Володимирівна ГОЛОДОМОР 1932–1933 РОКІВ
ЯК ПРОЛОНГОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ПОРАЗКИ УКРАЇНСЬКИХ
ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ.....79

Історія країн світу та міжнародні відносини

Божьєва Світлана Миколаївна ІСТОРИЧНО ВІДОМІ ФАКТОРИ, ЯКІ
МАЮТЬ ВПЛИВ НА ПОКРАЩЕННЯ ТА ДОБРОБУТ
НАСЕЛЕННЯ.....83

Помазан Дмитро Юрійович ВПЛИВ ФЕМІНІСТИЧНОГО РУХУ НА
АКТИВІЗАЦІЮ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОКУЛЬТНИХ ТАЄМНИХ
ТОВАРИСТВ В АНГЛІЇ ХІХ СТ.....85

Хуан Сюйшэн ВОЕННО-ТЕХНИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО
БРАЗИЛИИ И КНР В ХХІ ВЕКЕ.....88

Підписано до друку 10.02.2020
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

